

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД

практики Європейського суду з прав людини у справах, які стосуються втручання у право на свободу вираження поглядів, закріплене у статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

Зміст

Вступ	3
1. Справи, що стосуються втручання у право на свободу вираження поглядів в аспекті притягнення до відповідальності журналістів, головних редакторів, власників видавництв, видавництв, телевізійних студій за висвітлення у ЗМІ інформації на суспільно значимі теми та/або дифамацію	6
2. Справи, що стосуються втручання у право на свободу вираження поглядів в аспекті притягнення до відповідальності за дифамацію або висвітлення суспільно значимої інформації особами, які не здійснюють журналістської діяльності	21
3. Справи, що стосуються втручання у право на свободу вираження поглядів в аспекті притягнення до відповідальності за участь у демонстраціях, зібраннях, мирних акціях	26
4. Справи, що стосуються втручання у право на свободу вираження поглядів в аспекті притягнення до відповідальності осіб за подання скарги на дії / бездіяльність посадових осіб	32
5. Справи, в яких констатовано відсутність порушення статті 10 Конвенції	37
6. Справи, в яких констатовано порушення статті 10 Конвенції з огляду на ненадання інформації, яка становила суспільний інтерес	48
7. Інше	55

Вступ

Огляд містить опис практики Європейського суду з прав людини у справах (ЄСПЛ), які стосуються втручання у право на свободу вираження поглядів, закріплене статтею 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція).

Відповідно до статті 10 Конвенції кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Ця стаття, як, зрештою, й усі інші, є багатоаспектною, і правильне розуміння її аспектів значною мірою залежить від розуміння сутності правових позицій ЄСПЛ, сформульованих Судом у відповідних справах. Важливим є визначення балансу між правом на висловлення власних поглядів і правами третіх осіб, яких таке висловлення може стосуватись. Існуючі критерії аналізу й оцінки такого балансу пізнаються найкращим чином на конкретних прикладах, з огляду на обставини справ.

З метою спрощеного пошуку релевантної практики справи в огляді класифіковано по розділах з урахуванням особливостей відповідних обставин.

Перший розділ охоплює справи, згідно з обставинами яких особи, що здійснюють журналістську діяльність (журналісти, видавництва, телевізійні студії тощо) за допомогою засобів масової інформації розміщували суспільно значиму інформацію щодо подій у регіоні та/або діяльності посадових осіб і в подальшому були притягнуті до відповідальності за такі дії.

ЄСПЛ у таких справах робить чіткий акцент на необхідності розмежування висловлених оціночних суджень від тверджень про факти, як, наприклад, у справі NOVAYA GAZETA AND MILASHINA v. RUSSIA. Так, у пункті 55 рішення у цій справі ЄСПЛ зазначив, що внутрішнє законодавство країни-учасниці не розрізняє оціночних суджень та констатації фактів, однаково посилаючись на ці категорії як на «свідчення», що призводить до ситуації, за якої кожне таке «свідчення» підлягає доказуванню в порядку цивільного судочинства.

Як наслідок, необхідність та подальша нездатність довести оціночне судження, яке розглядається як «свідчення», призводить до констатації порушення статті 10 Конвенції.

Другий розділ вміщує категорію справ, подібну до описаної вище, однак відрізняється статусом заявників, які не здійснюють професійної журналістської діяльності.

Справам про притягнення до відповідальності осіб за участь у незаконних демонстраціях, акціях, протестах тощо присвячено **третій розділ**.

Варто зазначити, що оскільки саме мирні демонстрації є однією з поширених форм висловлення поглядів і можливостей звернути увагу на суспільно значимі питання, то дотримання державою – учасницею Конвенції вимог статті 10 у цьому аспекті є однією з важливих гарантій забезпечення плюралізму думок та підходів до вибору загальнодержавного напрямку розвитку демократичного суспільства.

У **четвертий розділ** включено справи, відповідно до обставин яких заявники подавали скарги до уповноважених органів на дії посадових осіб, за що були притягнуті до відповідальності у судовому порядку.

Наприклад, у справі L. P. AND CARVALHO v. PORTUGAL, у якій заявників (адвокатів) було притягнуто до відповідальності за скарги на суддів до Вищої ради правосуддя та до суду, ЄСПЛ зауважив, що хоча штраф, накладений на одного з заявників, був невеликим, і його засудження не спричиняло судимості, накладення кримінальної санкції саме по собі мало значний вплив на здійснення свободи вираження поглядів. Це було тим більше неприйнятним у випадку з адвокатом, який мав забезпечити ефективний захист своїх клієнтів.

Справи, у яких ЄСПЛ констатував відсутність порушення статті 10 Конвенції органами державної влади, наведено у **п'ятому розділі** огляду.

Тут необхідно зазначити, що важливість правильної оцінки національними судами дій заявників у світлі вимог цієї статті Конвенції зумовлена, зокрема, необхідністю ефективно виконувати державою функцію щодо запобігання розпалюванню масової ворожнечі (як-от у справі ATAMANCHUK v. RUSSIA), а також спотворення або заперечення встановлених та/або загальновідомих фактів (як, наприклад, у справі PASTÖRS v. GERMANY).

Шостий розділ огляду стосується справ, відповідно до обставин яких заявники зверталися до уповноважених установ, організацій із запитом про надання інформації, що становила суспільний інтерес, однак під різними приводами отримували відмову.

Так, у справі CENTRE FOR DEMOCRACY AND THE RULE OF LAW v. UKRAINE (заява № 10090/16) недержавна організація отримала відмову Центральної виборчої комісії в отриманні інформації з резюме, поданих кандидатами, які бажали взяти участь у парламенських виборах.

Констатувавши порушення статті 10 Конвенції, ЄСПЛ зауважив, окрім іншого, що згадані учасники виборів були популярними політичними діячами, які надали свої резюме в контексті висунення своїх кандидатур на національних парламентських виборах, тим самим піддаючи свою кваліфікацію та послужний список ретельному громадському контролю. ЄСПЛ встановив, що національні суди, розглядаючи цю справу, не спромоглися провести належне урівноваження / балансування, порівнюючи шкоду потенційного розголошення

інформації, яка могла бути завдана політикам, з наслідками нерозголошення такої інформації для ефективного здійснення організацією-заявником свого права на свободу вираження поглядів. Таким чином, рішення про відмову організації-заявнику в доступі до інформації про освіту та досвід роботи політичних лідерів, яка містилася в їхніх резюме, поданих під час парламентських виборів, не було «необхідним у демократичному суспільстві».

Останній, **сьомий розділ** огляду включає в себе справи, які не увійшли до жодного з попередніх розділів, однак стосуються обставин, за яких ЄСПЛ констатував втручання у право на свободу вираження поглядів.

Так, наприклад, у справі MAGYAR KÉTFARKÚ KUTYA PÁRT v. HUNGARY політичну партію було притягнуто до відповідальності за розроблений під час референдуму мобільний додаток, який дозволяв анонімно розміщувати фото і коментарі щодо дійсних і недійсних бюлетенів. Це призвело до порушення статті 10 Конвенції, оскільки відповідальність за такі дії не була чітко передбачена законодавством; окрім того, держава – учасниця Конвенції не обґрунтувала, до яких саме «негативних наслідків» призвели дії заявника.

Таким чином, аналіз актуальної практики ЄСПЛ у зазначеній сфері сприяє правильній оцінці дій осіб, що перебувають під юрисдикцією країн – учасниць Конвенції, національними судами та забезпеченню дотримання, захисту, відновленню права на свободу вираження поглядів, передбаченого статтею 10 Конвенції.

1. Справи, що стосуються втручання у право на свободу вираження поглядів в аспекті притягнення до відповідальності журналістів, головних редакторів, власників видавництв, видавництв, телевізійних студій за висвітлення у ЗМІ інформації на суспільно значимі теми та/або дифамацію

1.1. [CASE OF SKUDAYEVA v. RUSSIA](#) (application no. 24014/07)

Аспект: журналістку і газету суд притягнув до відповідальності за їхню публікацію про корупційний скандал

Дата прийняття: 05/03/2019

Дата набуття статусу остаточного: 05/06/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

18 липня 2006 року в місцевій щоденній газеті було опубліковано статтю заявниці – журналістки, в якій вона описувала свою позицію щодо гучних корупційних скандалів за участю впливових осіб регіону. Надалі особи, яких стосувалася ця інформація, подали позови про спростування неправдивої інформації та відшкодування моральної шкоди. Суд першої інстанції частково задовольнив позовні вимоги, зазначивши, що одне з опублікованих тверджень не відповідало дійсності, а тому редакція газети має надати спростування цієї інформації. Окрім цього, суд постановив стягнути із заявниці та з газети по 500 рублів з кожного на користь позивачів, а також 1000 рублів моральної шкоди. Заявниця та редакція газети оскаржили рішення суду першої інстанції, однак обласний суд підтвердив правильність висновків суду першої інстанції на користь позивача. Заявниця звернулася до ЄСПЛ, вказавши, що відповідним рішенням щодо спростування недостовірних відомостей суд необґрунтовано обмежив її право на свободу вираження поглядів.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.2. [CASE OF SALLUSTI v. ITALY](#) (application no. 22350/13)

Аспект: редактора газети за публікацію про суддю суд притягнув до відповідальності у виді позбавлення волі

Дата прийняття: 07/03/2019

Дата набуття статусу остаточного: 07/06/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Заявник, пан Салусті, є італійцем, який народився у 1957 році та проживав в Італії. У 2007 році пан Салусті обіймав посаду головного редактора газети «Ліберо». В лютому цього ж року в зазначеній газеті було опубліковано дві статті, в яких ішлося про те, що 13-річна дівчина була змушена перервати вагітність шляхом аборту під примусом батьків і Дж. С. – судді опіки, який дозволив цю процедуру. Інші засоби масової інформації висвітлювали цю подію як таку, що батьки не примушували дівчину до аборту, таке рішення вона прийняла самостійно. У квітні 2007 року суддя опіки звернувся до суду із заявою про кримінальне правопорушення, вчинене заявником, за результатами розгляду якої було відкрито кримінальне провадження. У січні 2009 року заявника було визнано винним у зв'язку з його нездатністю як головного редактора газети контролювати інформацію, що надходить для опублікування, зокрема стосовно описаних вище статей. Суд призначив заявникові сплатити штраф та відшкодувати судові витрати. За результатами апеляційного оскарження у червні 2011 року покарання було змінено на один рік і два місяці позбавлення волі, а розмір шкоди, яка підлягала відшкодуванню, збільшено втричі. Касаційний суд у вересні 2012 року підтримав законність та обґрунтованість висновків судів попередніх інстанцій, проте надав дозвіл на відбування покарання під домашнім арештом. У грудні 2012 року Президент Італії, посиляючись у своєму рішенні на критику з боку ЄСПЛ щодо характеру покарання журналістів, замінив покарання у виді позбавлення волі заявника на штраф. До цього часу заявник вже перебував під домашнім арештом 21 день.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.3. [CASE OF ALİ GÜRBÜZ v. TURKEY](#) (applications nos. 52497/08; 6741/12; 7110/12; 15056/12; 15057/12; 15058/12; 15059/12)

Аспект: власника газети суд притягнув до відповідальності за публікації про терористичні організації

Дата прийняття: 12/03/2019

Дата набуття статусу остаточного: 09/09/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Заявник певний час був власником щоденної газети «Ülkede Özgür Gündem». Між 2004 та 2006 роками йому було пред'явлено сім обвинувачень у порушенні антитерористичного законодавства у зв'язку з одинадцятьма публікаціями статей щодо Робочої партії Курдистану та інших незаконних збройних формувань в його газеті. Зокрема, статті стосувалися різдвяного привітання Робочої партії Курдистану, кількості військових конфліктів та заяв затриманих, в яких стверджувалося про необхідність вирішення проблеми курдів. 2007 року заявника було визнано винним у пред'явлених обвинуваченнях щодо публікацій статей

незаконних терористичних організацій та призначено йому покарання у виді штрафу за кожне з них. Ці судові рішення в подальшому були скасовані Касаційним судом. У 2011 році заявника було виправдано за всіма статтями обвинувачення.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.4. [CASE OF EDITORIAL BOARD OF GRIVNA NEWSPAPER v. UKRAINE](#) (Applications nos. 41214/08 and 49440/08)

Аспект: редакційну колегію газети було притягнуто до відповідальності за висвітлення негативної інформації про суддю

Дата прийняття: 16/04/2019

Дата набуття статусу остаточного: 16/07/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Заявником є компанія в особі редакційної колегії газети «Гривня», що здійснює її випуск. Справа стосувалася процесу дифамації, порушеного суддею щодо публікацій про нього в одному з видань цієї газети. Так, 2006 року газета «Гривня» опублікувала дві статті, в яких були викладені негативні твердження про суддю І. Статті стосувалися відтермінування Верховною Радою України безстрокового призначення судді І. (який у період із 1996 по 2012 роки обіймав посаду голови Херсонського обласного апеляційного суду) у зв'язку із висловлюваннями деяких членів парламенту щодо ймовірного вчинення суддею І. корупційних діянь. Перша стаття висвітлювала парламентські дебати, під час яких йшлося про ствердженні обвинувачення заявника у корупційних правопорушеннях. Друга стаття стосувалася провадження про дифамацію, яка була ініційована суддею з приводу змісту першої статті, а також стверджуваної участі у нападі на потерпілу сторону судового провадження. Суддя І. стверджував, що поширення такої інформації могло бути здійснене сторонами проваджень. У процесі судового провадження щодо розгляду заяви судді про захист честі, гідності та ділової репутації суд встановив, що зміст статей, фотографії та коментарі до них були більше образливими та такими, що принижували репутацію судді І., аніж інформативними. Суд також установив, що твердження у другій статті щодо нападу суддею на потерпілого не ґрунтувалося на неспростовних фактах. Апеляційний та касаційний суди залишили рішення суду першої інстанції без змін, і в результаті компанія-заявник була змушена сплатити відшкодування за заподіяну моральну шкоду та судові витрати. Під час розгляду справи щодо першої статті Верховний Суд України переніс розгляд справи до суду іншого регіону після запиту компанії заявника, в якому вона висловила сумніви щодо неупередженості судді першої інстанції. Таке рішення, однак, надійшло до адресата пізно, оскільки суддя, в провадженні якого перебувала справа, спір вже вирішив. Компанія-заявник скаржилася на порушення права на справедливий суд, оскільки суддя, який

розглядав справу щодо захисту честі, гідності та ділової репутації, не був неупередженим. Також стверджувала, що судове провадження про дифамацію становило порушення її права на свободу вираження поглядів.

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) у зв'язку з упередженістю судді при розгляді справи; порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.5. [CASE OF NOVAYA GAZETA AND MILASHINA v. RUSSIA](#) (Application no. 4097/06)

Аспект: заявницю-журналістку було засуджено за критику рішень органів влади та національного державного експерта Міністерства оборони, які відповідали за розслідування загибелі людей на крейсері

Дата прийняття: 02/07/2019

Дата набуття статусу остаточного: 02/07/2019 (Комітет)

Заявники у цій справі – газета «Новая Газета» (компанія-заявник) та журналістка, опублікували статтю, тематика якої стосувалася обставин аварії на атомному підводному ракетному крейсері К-141 «Курськ» 12 серпня 2000 року. Авторка статті жорстко піддавала критиці рішення органів влади припинити розслідування обставин аварії через відсутність доказів вчинення злочину. Окрім іншого, вона зауважувала, що експертний висновок В. К. (головного судово-медичного експерта Міністерства оборони Російської Федерації) був «зручним» для офіцерів військово-морського флоту (ВМФ), які прибули для проведення рятувальної операції, оскільки в ньому зазначалося, що причинно-наслідкового зв'язку між запізненням початку рятувальної операції та загибеллю осіб на борту немає; авторка статті зазначила, що висновок В. К. не був науково обґрунтованим, а наявність військового звання ставила під сумнів неупередженість до офіцерів, які провадили рятувальну операцію. Надалі В. К., який, окрім іншого, здійснював керівництво над роботою групи експертів щодо розслідування обставин аварії та загибелі членів екіпажу крейсера, звернувся до суду з позовом про захист честі, гідності та ділової репутації до заявників. 6 листопада 2003 року Басманний районний суд повністю відхилив скаргу В. К. 14 травня 2004 року Московський міський суд скасував попереднє рішення суду в порядку апеляції та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції. 6 грудня 2004 року районний суд під час повторного розгляду частково задовольнив позов В. К. про захист честі, гідності та ділової репутації, зазначивши, що тягар доказування правдивості поширених статтею відомостей лежить на відповідачах. Районний суд зобов'язав компанію-заявника сплатити близько 50 000 рублів, а заявницю – 5000 рублів на користь В. К. та судові витрати. Компанія-заявник подала апеляцію, в якій скаржилась на порушення статті 10 Конвенції, оскільки стаття містила погляди журналістки та оціночні судження щодо питання, яке становило суспільний інтерес. 19 липня

2005 року апеляційна скарга компанії-заявника була залишена без задоволення, а рішення суду від 6 грудня 2004 року без змін. 23 березня 2006 року компанія-заявник переказала на рахунок виконавця присуджену до сплати грошову суму на користь В. К. плюс судові витрати. Невідомо, чи сплатила заявниця присуджену судом В. К. суму.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.6. [CASE OF ÖNAL v. TURKEY \(No. 2\) \(Application no. 44982/07\)](#)

Аспект: власника видавництва було притягнуто до відповідальності у вигляді штрафу за публікацію книги, що нібито містила наклеп на президента, службу безпеки, державу

Дата прийняття: 02/07/2019

Дата набуття статусу остаточного: 02/10/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

У грудні 1999 року видавництво заявника опублікувало біографію (книгу) Hüseyin Baybaşı – бізнесмена курдського походження, обвинуваченого в незаконному обігу наркотичних речовин та участі в Робочій партії Курдистану. 22 березня 2000 року прокурор висунув заявникові обвинувачення в образі та наклепі на Президента, Республіку та службу національної безпеки у зв'язку зі змістом цієї книги. 7 лютого 2006 року суд визнав заявника винним за пред'явленим обвинуваченням і призначив покарання у виді штрафу. 3 квітня 2007 року суд касаційної інстанції підтримав попереднє рішення суду. Заявник скаржився, що його засудження становило порушення його права на свободу вираження поглядів відповідно до статті 10 Конвенції.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.7. [CASE OF GÜRBÜZ AND BAYAR v. TURKEY \(Application no. 8860/13\)](#)

Аспект: власника щоденної газети та головного редактора було притягнуто до відповідальності у вигляді штрафу за публікації заяв представників терористичної організації

Дата прийняття: 23/07/2019

Дата набуття статусу остаточного: 23/10/2019 (Палата) відповідно пункту 2 статті 44 Конвенції

На час подій перший заявник був власником щоденної газети Ülkede Özgür Gündem, а другий заявник – її головним редактором. Справа стосувалася кримінальних

проваджень, порушених проти заявників за публікацію заяв Abdullah Öcalan – голови Робочої партії Курдистану (РПК), незаконної збройної організації, та Murat Karayılan – одного з членів РПК, у випуску газети Ülkede Özgür Gündem від 3 вересня 2004 року. У вересні 2007 року суд визнав заявників винними у публікації висловів представників терористичної організації на порушення Закону про запобігання тероризму та призначив заявникам сплату штрафу. В березні 2012 року суд касаційної інстанції встановив, що строк давності притягнення до кримінальної відповідальності першого заявника минув. Проте касаційний суд залишив рішення суду першої інстанції щодо другого заявника без змін.

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.8. CASE OF ANTUNES EMÍDIO AND SOARES GOMES DA CRUZ v. PORTUGAL (Applications nos. 75637/13 and 8114/14)

Аспект: двох заявників було притягнуто до відповідальності у вигляді штрафів за критику посадовців у газетних статтях та листівках; розміри призначених штрафів були непропорційними

Дата прийняття: 24/09/2019

Дата набуття статусу остаточного: 24/09/2019 (Комітет)

Справа стосувалась двох чоловіків – А. та С., журналіста та лікаря відповідно, які були визнані винними у наклепі на політичних діячів та отримали покарання у виді штрафу та обов'язку сплатити потерпілим особам компенсації.

Справа щодо першого заявника А.

На час подій, що мали місце у справі, заявник А. – журналіст, також обіймав посаду генерального директора регіональної щотижневої газети. 31 березня 2011 року у згадуваному щотижневику було опубліковано експертну думку під авторством А. з назвою «Залишились лише курки», в якій було висловлено критику на адресу політичних діячів Португалії. Зокрема, у своїй статті заявник стверджував, що Р. Б. – Державний секретар з сільського господарства, лісів та регіонального розвитку, був «найдурнішим політиком, якого я знаю». Надалі, Р. Б. подав до прокуратури скаргу на А., звинувачуючи останнього у наклепі. Рішенням суду від 20 липня 2012 року А. було визнано винним у наклепі з обтяжуючими обставинами. Урівноважуючи свободу вираження поглядів А. проти права Р. Б. на захист ділової репутації, суд дійшов висновку, що твердження А. представляли собою оціночні судження, які не мали відношення до Р. Б. як до особи, яка обіймає посаду Державного секретаря. Окрім цього, суд встановив, що судження А. вишли за рамки того, що можна було б вважати об'єктивною критикою. Заявника було засуджено за дифамацію та призначено покарання у виді штрафу на загальну суму 2500 євро. Окрім цього, суд зобов'язав А. сплатити компенсацію на користь Р. Б. у розмірі 2500 євро. Результатом апеляційного оскарження заявником рішення

суду від 20 липня 2012 року було залишення скарги А. без задоволення, а рішення суду – без змін. 20 листопада 2013 року А. сплатив на користь Р. Б. суму в розмірі 285,21 євро, а 16 січня 2014 року також сплатив присуджений судом розмір штрафу.

Справа щодо другого заявника С.

Другий заявник С. – лікар та керуючий партнер компанії з багаторічним досвідом, яка надає послуги з гігієни праці в м. Лорінян (далі – клініка).

У 2000 році клініка з метою акредитації звернулася до Управління з охорони праці. Примітно, що відсутність акредитації не заважала клініці ефективно надавати відповідні послуги. У 2009 році муніципалітет міста вирішив створити службу з питань праці. З цією метою муніципалітет провів переговори з трьома компаніями-надавачами послуг з гігієни праці. Клініка С. не була запрошена. У невстановлену дату мер муніципалітету Дж. С. пояснив С., що клініка не була запрошена на переговори, оскільки вона не акредитована Управлінням з охорони праці. З вересня 2009 року місцева газета опублікувала «Відкритий лист до мера муніципалітету міста», написаний С., в якому він висловив критику на адресу Дж. С., у тому числі про імовірну «відсутність характеру, чесності та боязливості» в останнього. С. також розповсюджував листівки з аналогічним змістом, що й у статті. Надалі Дж. С. та муніципалітет звернулися зі скаргами до органів прокуратури на С. Рішенням суду від 22 лютого 2013 року С. було визнано винним у наклепі на Дж. С. та муніципалітет міста і призначено покарання у виді штрафу на загальну суму 27 000 євро; суд також зобов'язав С. сплатити 6000 євро компенсації на користь Дж. С. Не погоджуючись із рішенням суду, заявник оскаржив його до апеляційної інстанції. Своїм рішенням від 3 липня 2013 року апеляційний суд, посилаючись на прецедентну практику ЄСПЛ, залишив у силі обвинувальний вирок щодо С., зменшивши суму штрафу до 18 000 євро, а суму компенсації Дж. С. – до 4500 євро плюс відсотки.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів) щодо обох заявників.

1.9. [CASE OF NADTOKA v. RUSSIA \(No. 2\)](#) (Application no. 29097/08)

Аспект: журналістку було притягнуто до відповідальності за висвітлення подій, що стосувалися мера міста, у негативному для нього світлі

Дата прийняття: 08/10/2019

Дата набуття статусу остаточного: 08/01/2020 (Палата) відповідно пункту 2 статті 44 Конвенції

Заявниця Н. – журналістка, яка на час подій, що мали місце у справі, обіймала посаду головного редактора місцевої газети «Частная лавочка», з тиражем 2500 екземплярів. 29 березня 2007 року в цій газеті було опубліковано інтерв'ю

заявниці з Н. К. – лідером козацького руху «Всевелике Військо Донське», з назвою «Ми не ті козаки, які займаються базарами». Інтерв'ю також містило декілька уривків критики на адресу А. В., тодішнього мера м. Новочеркаська, та його оточення. З квітня 2007 року А. В. порушив провадження про дифамацію проти заявниці, редакції газети та Н. К. У своєму позові до суду А. В. вимагав, щоб деякі заяви, які містились в інтерв'ю від 29 березня 2007 року, були визнані такими, що не відповідають дійсності та підривають його честь і ділову репутацію, і вимагав, щоб кожен із відповідачів сплатив йому 100 000 російських рублів як компенсацію моральної шкоди. Окрім цього, А. В. вимагав опублікування в газеті спростування оспорюваних частин інтерв'ю. 15 серпня 2007 року Новочеркаський міський суд частково задовольнив позов А. В. Суд частково відхилив вимоги про спростування окремих тверджень інтерв'ю і встановив, що інші твердження, які стосуються конфіскації майна та порушення правил відчуження земельних ділянок, завдали шкоди честі та діловій репутації А. В. як представника влади. Суд також підкреслив, що мер був «відомою людиною в місті». Посилаючись на положення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів), заявниця стверджувала, що, визнаючи її винною, суди не дотрималися необхідного балансу між правом мера на захист репутації та її журналістською свободою висвітлювати події, які мають суспільне значення.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.10. CASE OF NOVAYA GAZETA AND BORODYANSKIY v. RUSSIA (Application no. 42113/09)

Аспект: видавничий дім та журналіста було притягнуто до відповідальності за критику губернатора області у газетній статті

Дата прийняття: 29/10/2019

Дата набуття статусу остаточного: 29/10/2019 (Комітет)

Заявником виступила зареєстрована в Москві компанія – редакційно-видавничий дім, який редагує та видає національну газету «Новая газета» з тиражем 500 000 примірників. Другий заявник – Б., народився 1959 року і проживає в м. Омськ. 25 серпня 2005 року в газеті було опубліковано статтю Б. про губернатора Омської області П. із назвою «Папа Омский, или колокол в маске». Ця стаття містила в собі висловлювання автора щодо власності П., його нерухомості та автомобілів. 17 вересня 2007 року П. порушив цивільне провадження проти заявників, вимагаючи відшкодування моральної шкоди у розмірі 150 000 рублів за дифамацію. П. свої доводи аргументував тим, що він був державним службовцем і в цій статті зображений в очах суспільства як особа, яка вчинила незаконні та неетичні дії, а також впливала на державні органи, посадових осіб і громадян. 12 жовтня 2007 року Куйбишевський районний суд м. Омськ розглянув

справу за відсутності заявників та ухвалив заочне рішення. Суд мотивував своє рішення тим, що обов'язок доведення правдивості інформації, поширеної в засобах масової інформації, лежить на відповідачах, тоді як скаржник повинен довести факт того, що така інформація була поширена. Районний суд задовольнив позов П., зобов'язавши відповідачів опублікувати спростування, та стягнув із них солідарно 150 000 рублів разом зі сплатою поштових витрат у розмірі 100 рублів. Компанія-заявник та Б. зверталися до суду із заявами про те, що вони були відсутні на судовому засіданні з поважних причин, однак їхні заяви суд визнав необґрунтованими. Адвокат компанії-заявника подав апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції. Омський обласний суд підтримав попереднє рішення суду, проте зменшив суму відшкодування до 50 000 рублів.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.11. [CASE OF AGENTSTVO TELEVIDENIYA NOVOSTI, OOO v. UKRAINE](#) (Application no. 34155/08)

Аспект: телевізійну компанію було притягнуто до відповідальності у вигляді зобов'язання сплатити компенсацію моральної шкоди та зобов'язано спростувати інформацію про інцидент, що стався з офіцером міліції

Дата прийняття: 16/01/2020

Дата набуття статусу остаточного: 16/01/2020 (Комітет)

Заявник у цій справі – ТОВ, зареєстроване в Харкові. 12 липня 2006 року в Харкові офіцер міліції Г. випав з тролейбуса під час руху, коли добирався на роботу. В результаті він отримав травму голови і деякий час перебував у комі. 23 січня 2007 року дорожня міліція відмовилася порушувати кримінальне провадження проти водія тролейбуса у зв'язку з цим випадком. З рішення міліції вбачалося, що офіцер Г. став учасником інциденту, відчинивши двері тролейбуса й випавши з них. 15 травня 2007 року Київський районний суд м. Харкова скасував це рішення. Суд вказав, що попереднє слідство, за результатами якого міліція прийняла рішення, було однобічним, тому що зосереджувалося на показаннях зацікавлених сторін, а саме водія тролейбуса та кондуктора. Лише один, імовірно незацікавлений, свідок підтвердив, що офіцер Г. відчинив двері тролейбуса, що рухався. Проте опис подій, наданий цим свідком, суперечив висновку експерта про те, як офіцер Г. випав з тролейбуса та отримав ушкодження. Компанія-заявник транслювала чотири сюжети новин про інцидент з офіцером Г. у програмі «АТН». Надалі мати офіцера Г. подала позов про дифамацію проти компанії заявника, у якому вимагала, щоб розповсюджувана інформація про її сина (що він умисно вискочив із тролейбуса, перебуваючи під впливом наркотичних або алкогольних речовин) була спростована як така, що не відповідає дійсності. Вона також пред'явила вимогу про компенсацію моральної шкоди. У своєму позові вказала, що поширена

інформація завдала шкоди честі, гідності та професійній репутації її сина. Під час судового розгляду Київський районний суд м. Харкова допитав свідків, у тому числі водія тролейбуса, пасажира К. (який вказав, що бачив, як Г. відчиняв двері, проте не бачив, як той вискочив із тролейбуса), керівника управління безпеки на транспорті Л. (його інтерв'ю було в одному із сюжетів), а також працівників компанії-заявника, які працювали над сюжетами. Л., зокрема, вказав, що він не був свідком описаних подій і не пам'ятає, чи розповідав журналістам про свідків, які могли бачити те, як офіцер Г. відчинив двері і вискочив із тролейбуса. 15 червня 2017 року Київський районний суд м. Харкова задовольнив позов та зобов'язав компанію-заявника спростувати таку інформацію: 1) що офіцер Г. умисно вискочив з тролейбуса, а саме що він взявся за ручки на дверях, відчинив їх та вискочив у той час, коли тролейбус рухався (спростування А); 2) що офіцер Г. перебував під впливом алкогольних або наркотичних речовин (спростування Б).

Суд першої інстанції присудив матері офіцера Г. 5000 грн компенсації моральної шкоди та 83 грн компенсації судових витрат. У мотивувальній частині рішення суд згадав про рішення від 15 травня 2007 року щодо скасування рішення про відмову у відкритті кримінального провадження стосовно події. Суд відхилив аргументи компанії-заявника про те, що оспорювані твердження ґрунтувалися на інформації, отриманій від державних посадових осіб, і це підпадало під дію статті 67 Закону України «Про телебачення і радіомовлення». Суд також підкреслив, що Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» не звільняв компанію-заявника від відповідальності, оскільки у спорі між ЗМІ та приватною особою відповідач був звільнений від відповідальності за поширення неправдивої інформації лише в тому випадку, якщо він діяв добросовісно та перевіряв відповідну інформацію. Суд також звернув увагу на те, що компанія-заявник не спромоглася довести, що інформація, яку вона поширювала, була належним чином перевірена та фактично достовірна. 24 вересня 2007 року Харківський обласний апеляційний суд підтримав рішення суду першої інстанції в частині спростування А та присудженої компенсації. Апеляційний суд змінив рішення в частині спростування Б, зобов'язавши спростувати всі твердження, а не лише його частину, а тому до спростування мало бути додано твердження «дві версії подій перебувають на розгляді: по-перше, офіцер міліції міг бути під впливом алкогольних або наркотичних речовин». Апеляційний суд залишив в силі висновки суду першої інстанції і додав, що ЗМІ не мали права збирати та поширювати чутки, видаючи їх за підтверджені свідками. 9 листопада 2007 року Верховний Суд України відмовив компанії-заявникові у розгляді касаційної скарги. 16 січня 2008 року це рішення було вручено компанії-заявникові. У своїй заяві до Суду компанія-заявник скаржилася, що рішення національних судів про спростування оспорюваної інформації та присудження компенсації матері офіцера Г. становило порушення її права на свободу вираження поглядів, гарантованого статтею 10 Конвенції.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів) стосовно рішень національних судів щодо спростування Б.

1.12. [CASE OF MAGOSSO AND BRINDANI v. ITALY](#) (Application nos. 59347/11)

Аспект: журналіста та керівника видавництва було притягнуто до відповідальності у вигляді штрафу та виплати компенсації за дифамацію в опублікованій ними статті щодо колишніх посадових осіб

Дата прийняття: 16/01/2020

Дата набуття статусу остаточного: 16/04/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася провадження у справі про дифамацію щодо двох заявників – журналіста та керівника видавництва після публікації статті про вбивство журналіста Walter Tobagi у 1980 році терористичною групою, близькою до Red Brigades (підпільної ліворадикальної організації, що діяла в Італії).

Перший заявник – М., працював журналістом у щотижневому журналі «Gente», другий заявник – Б., був його видавничим директором. 28 травня 1980 року журналіста Walter Tobagi було вбито групою ліворадикальних екстремістів, відомих як «Бригада 28 березня» (the «28th of March Brigade»). Лідера цього угруповання було затримано в кінці вересня 1980 року. Він вирішив співпрацювати із слідством та надав зізнавальні показання. В червні 1983 року Bettino Craxi, тодішній Прем'єр-міністр, публічно висловився про те, що за декілька місяців до смерті журналіста поліція Італії (the carabinieri) отримала інформацію щодо запланованої терористичної операції проти журналіста. 17 червня 2004 року М. написав статтю із заголовком «Tobagi could have been saved» («Тобагі можна було врятувати»), у якій він повідомив про показання Д. С. – колишнього учасника / бригадира антитерористичного підрозділу поліції Мілана (the Milan carabinieri), який вказав, що за декілька місяців до вбивства журналіста він отримав інформацію від інформатора стосовно імовірного запланованого нападу на журналіста. М. також процитував іншого колишнього офіцера поліції – генерала Н. Б., який вказав, що його було виключено з слідчої діяльності поліції Мілана (the Milan carabinieri). Після того, як зазначені у статті особи подали скаргу стосовно М. та Б., було порушено провадження за обвинуваченням у наклепі за допомогою засобів масової інформації. Д. С. було звинувачено в окремому провадженні та засуджено в суді першої інстанції. 20 вересня 2007 року районний суд (the District Court) визнав заявників винним у дифамації та призначив М. та Б. штраф у розмірі 1000 євро та 300 євро відповідно. Суд зобов'язав заявників спільно сплатити судові витрати та прийняв рішення про публікацію витягу з рішення в журналі «Gente» та щоденній газеті «Corriere della Sera». Заявників також було зобов'язано сплатити 120 000 євро та 90 000 євро компенсації моральної шкоди двом особам, згадуваним у їхній статті, та 20 000 євро процесуальних витрат. Заявники подали

скаргу і клопотання про об'єднання їхньої справи зі справою Д. С. Апеляційний суд (the Court of Appeal) відхилив апеляції заявників та Д. С. і підтримав рішення суду першої інстанції. Заявники подали апеляцію з питань права. Касаційний суд (the Court of Cassation) відхилив апеляцію, підтримавши рішення про виплату проміжної суми у розмірі 120 000 євро та сплати разом із Д. С. 7000 євро цивільним сторонам компенсації судових витрат.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.13. [CASE OF ÖZER v. TURKEY](#) (No. 3) (Application no. 69270/12)

Аспект: власника та редактора видання було притягнуто до відповідальності за публікацію статті, що нібито містила пропаганду й поширення ідеології тероризму

Дата прийняття: 11/02/2020

Дата набуття статусу остаточного: 11/05/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася власника та редактора щомісячного періодичного видання «Yeni Dünya İçin Çağrı» («Заклик до нового світу») – заявника, якому органи прокуратури пред'явили обвинувачення у вчиненні злочину, а саме пропаганді й поширенні ідеології тероризму, а також публічному підбурюванні до вчинення такої діяльності; відповідна стаття, в якій нібито містилися відповідні заклики, була опублікована у січневому випуску періодичного видання за 2007 рік. 28 березня 2008 року суд апеляційної інстанції визнав заявника винним у вчиненні злочину та засудив до одного року та трьох місяців позбавлення волі. Суд касаційної інстанції погодився з рішенням апеляційного суду.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

1.14. [CASE OF YARTSEVA v. RUSSIA](#) (Application no. 19273/08)

Аспект: засновницю та редакторку періодичного видання було притягнуто до адміністративної відповідальності у вигляді штрафів за публікацію статей на важливі соціально-політичні теми

Дата прийняття: 25/02/2020

Дата набуття статусу остаточного: 25/02/2020 (Комітет)

Справа стосувалася порушення права заявниці на свободу вираження поглядів. Заявниця у цій справі була засновником та редактором газети «Russkiy Karavan», що розповсюджувалась у м. Великий Новгород. Близько 5000 копій були

випадковим чином розповсюджені волонтерами, зокрема на зупинках громадського транспорту. Заявниця сплатила за друк газети; випуск за 15 жовтня 2007 року, до прикладу, вартував 6018 російських рублів (приблизно 170 євро на час подій). 15 жовтня та 26 листопада 2007 року заявниця опублікувала три статті в газеті «*Russkiy Karavan*» з такими назвами: «За незнищений союз комуністів та безпартійних» («*For the indestructible union of Communists and the non-affiliated*»), «Росія охороняє свої кордони» («*Russia guards its borders*»), «Знаки часу. Простота гірше крадіжки» («*Signs of the time. Simplicity is worse than stealing*»). В тому самому виданні заявниця опублікувала також статті з назвами «Під іменем іншої особи» («*Under another person's name*») та «Росія також і для росіян» («*Russia for Russians too*»). У грудні 2007 року прокуратура м. Великий Новгород у зв'язку з публікаціями вищевказаних статей порушила провадження проти заявниці, звинувативши останню у незаконній передвиборчій кампанії, що становило порушення положень Кодексу про адміністративні правопорушення. Заявниця вказувала, що звинувачення її у стверджуваному порушенні певних вимог законодавства, яке обмежувало функціонування засобів медіа впродовж часу виборів, становило порушення її права на свободу вираження поглядів за статтею 10 Конвенції. Для прикладу, заявниця зазначила, що стаття «За незнищений союз комуністів та безпартійних» («*For the indestructible union of Communists and the non-affiliated*») була запрошенням на широкі обговорення з питань, що становили суспільний інтерес – видалення рядка «проти всіх кандидатів» з виборчих бюлетенів. У статті обговорювались можливі варіанти для виборця, якому не сподобався жоден із кандидатів в бюлетені. У статті також зазначалося, що за певних обставин результати виборів можуть бути визнані недійсними, що принесло б користь партії «Єдина Росія». Водночас у статті були висловлені побоювання, що «ліві» партії могли набрати менше семи відсотків голосів, і тоді вони не отримали б жодного місця у Державній Думі. За таких обставин можливий би був результат у вигляді домінування правлячої партії «Єдина Росія». Таким чином, зміст статті розкривав необхідність захисту від відновлення однопартійної системи з радянських часів та руйнування політичного плюралізму. За твердженням заявниці, статті «Росія охороняє свої кордони» («*Russia guards its borders*») та «Знаки часу. Простота гірше крадіжки» («*Signs of the time. Simplicity is worse than stealing*») стосувались теми російського громадянства та пов'язаного федерального закону, який був прийнятий, окрім інших, членами «Єдиної Росії». Перша стаття мала за основу історію дитини, народженої в Росії. Рішенням мирового судді від 11 грудня 2007 року заявницю було засуджено за статтею 5.11 Кодексу про адміністративні правопорушення із призначенням покарання у виді штрафу у розмірі 2000 російських рублів за статті «Росія охороняє свої кордони» («*Russia guards its borders*»), «Знаки часу. Простота гірше крадіжки» («*Signs of the time. Simplicity is worse than stealing*») та «Росія також і для росіян» («*Russia for Russians*»).

too»). На думку суду, статті «Росія охороняє свої кордони» та «Знаки часу. Простота гірше крадіжки» містили заклики не голосувати за партію «Єдина Росія», а остання ще й описувала діяльність, яка створювала негативний імідж цієї партії. Іншим рішенням від 11 грудня 2007 року мировий суддя засудив заявницю за статтями 5.10, 5.11 та 5.20 Кодексу про адміністративні правопорушення та призначив покарання у виді штрафу в розмірі 3000 російських рублів за статті «За незнищенний союз комуністів та безпартійних» («For the indestructible union of Communists and the nonaffiliated») та «Під іменем іншої особи» («Under another person's name»). На думку суду, перша із зазначених статей містила заклики голосувати за Комуністичну партію Російської Федерації. Мировий суддя окрім іншого дійшов висновку, що випуск статті «За незнищенний союз комуністів та безпартійних» («For the indestructible union of Communists and the non-affiliated») становив незаконний внесок у сумі 6018 російських рублів на організацію виборів Комуністичної партії Російської Федерації до Державної Думи. 10 та 11 січня 2008 року Новгородський міський суд підтримав вищевказані рішення.

Порушення пункту 2 статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів) у зв'язку із засудженням заявниці за статтями 5.10 та 5.11 Кодексу про адміністративні правопорушення.

1.15. [CASE OF IFANDIEV v. BULGARIA](#) (Application no. 14904/11)

Аспект: розмір відшкодування за висвітлення інформації та критику у своїх публікаціях посадовця заявником був надмірним і непропорційним завданій шкоді

Дата прийняття: 18/04/2019

Дата набуття статусу остаточного: 18/04/2019 (Комітет)

Заявник – письменник та журналіст, скаржився на порушення його права на свободу вираження поглядів. Так, в 2003 році він опублікував книгу під назвою «Тінь Сіону», присвячену іудаїзму, сіонізму, масонству та їх впливу на світову історію. В одній зі статей згадувався К. Т., який є популярним політичним діячем Болгарії та багато років очолював профспілковий союз чисельністю близько 150 000 членів. Книга містила абзац, в якому комуністи і нацисти порівнювалися з масонами та стверджувалося, що нацисти в масонському стилі «мріяли вдосконалити людину», а також, що комуністи «робили це на практиці», в тому числі в Болгарії. Потім текст продовжувався: «А після «демократичних змін», хто став масоном? Всі вони були комуністами і людьми, пов'язаними з їх похмурими спецслужбами». Після цього були перелічені імена кількох осіб, у тому числі «псевдосоюзника» К. Т. 28 вересня 2005 року К. Т. подав позов до суду про дифамацію, стверджуючи, що твердження про те, що він був масоном, комуністом, пов'язаним з колишніми спецслужбами, і був «псевдопрофспілковим» діячем,

не відповідали дійсності та є наклепом. Заявник заперечив, зазначивши, що він зробив посилання на статтю, що була опублікована раніше; окрім цього в своїх інтерв'ю К. Т. сам зазначав про членство в певного роду організаціях; окрім цього, К. Т. неодноразово вказував про знайомство з провідними лідерами комуністичного режиму. Рішенням від 10 липня 2008 року суд першої інстанції задовольнив позов К. Т. про дифамацію та зобов'язав заявника сплатити суму моральної шкоди в розмірі приблизно 7670 євро. Суд, пославшись на статтю 10 Конвенції, вказав, що заявник перевищив межі допустимої критики К. Т. Надалі заявник намагався оскаржити це рішення суду до вищестоящих судів, проте рішення суду першої інстанції було залишене в силі, а його скарги визнано необґрунтованими та відхилено.

Надалі, в жовтні 2011 року, К. Т. ініціював виконавче провадження. Судовий виконавець розрахував суму відшкодування за рішенням суду, а також відсотки на неї. Станом на 2011 рік сума відшкодування вже становила 16 100 євро. Виконавче провадження було припинено у 2016 році після того, як К. Т. відмовився стягувати суму боргу за компенсацією моральної шкоди, стягнувши з заявника лише 2,32 євро.

ЄСПЛ не був поінформований про фінансовий стан заявника в той момент, коли його визнали відповідальним за виплату збитків К. Т. Проте він зазначає, що встановлена сума відшкодування була еквівалентною близько ста сімнадцяти мінімальним щомісячним зарплатам у відповідний час. ЄСПЛ визнав таку санкцію явно надмірною.

Національні суди виправдали це, зокрема, визнавши, що страждання, спричинені публікацією заявника, посилили проблеми зі здоров'ям К. Т. та вказали на те, що останній був громадським діячем.

Однак для ЄСПЛ такі міркування недостатньо виправдовують розмір відшкодування, присуджений за цих обставин справи. Таким чином, незалежно від того, що втручання національних органів у право заявника на свободу вираження поглядів, в принципі могло бути виправданим для захисту доброго імені та репутації К. Т., накладена на заявника санкція виявилася явно непропорційною легітимній меті, яка переслідувалася, що становить порушення статті 10 Конвенції.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

2. Справи, що стосуються втручання у право свободи вираження поглядів в аспекті притягнення до відповідальності за дифамацію або висвітлення суспільно значимої інформації особами, які не здійснюють журналістської діяльності

2.1. [CASE OF REBECHEENKO v. RUSSIA](#) (Application no. 10257/17)

Аспект: заявника було притягнуто до відповідальності у вигляді відшкодування шкоди за дифамацію за критику на своєму ютуб-каналі виступу посадовця на політичну тему

Дата прийняття: 16/04/2019

Дата набуття статусу остаточного: 16/04/2019 (Комітет)

Заявник скаржився на порушення його права на свободу вираження поглядів. Так, влітку 2014 року пані Ф., яка обіймала посаду голови Усть-Лабинського району та неурядової організації «Захисник прав людини», публічно виступила на одній з телевізійних програм з приводу ситуації на сході України та відносин між Україною та Росією. 28 липня 2015 року заявник на своєму ютуб-каналі опублікував відео під назвою «Колгоспне телебачення про українську кризу», в якому розкритикував виступ пані Ф. Вважаючи такі дії заявника образою та посяганням на ділову репутацію, вона подала до суду позов про дифамацію. 26 січня 2016 року суд першої інстанції задовольнив позов Ф. та визнав дії заявника образою та клеветою, зобов'язавши відшкодувати Ф. моральну шкоду. Заявник намагався оскаржити рішення суду до вищестоящих судів, однак Верховний Суд залишив його в силі, а касаційну скаргу заявника відхилив.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

2.2. [CASE OF SELAHATTİN DEMİRTAŞ v. TURKEY \(No. 3\)](#) (Application no. 8732/11)

Аспект: заявника було засуджено до позбавлення волі умовно за нібито пропаганду терористичної організації в ефірі телевізійної програми

Дата прийняття: 09/07/2019

Дата набуття статусу остаточного: 09/10/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася заяв заявника, зроблених під час телевізійної трансляції. 20 грудня 2005 року прокурор м. Диярбакір звинуватив заявника у поширенні пропаганди на користь терористичної організації після висловлювань, зроблених

ним по телефону під час телевізійної програми, у якій він брав участь як президент Асоціації з прав людини та пресекретар Диярбакірської демократичної платформи. 28 вересня 2010 року суд визнав заявника винним за вказаним обвинуваченням та призначив покарання у виді десяти місяців позбавлення волі умовно. Суд вказав, що надані заявником коментарі не охоплювались його правом на свободу вираження поглядів. 29 липня 2013 року суд взяв до уваги законодавчі зміни, постановив скасувати рішення від 28 вересня 2010 року та зупинити розгляд справи заявника на три роки.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

2.3. CASE OF BRZEZIŃSKI v. POLAND (Application no. 47542/07)

Аспект: заявника було зобов'язано сплатити штраф та заборонено розповсюдження листівок з його коментарями на важливі суспільні питання та критикою посадовців під час місцевих виборів

Дата прийняття: 25/07/2019

Дата набуття статусу остаточного: 25/07/2019 (Комітет)

Заявник у цій справі балотувався на посаду муніципального радника під час місцевих виборів; стверджував, що відбулося порушення його права на свободу вираження поглядів через його коментарі про діяльність місцевих органів влади та їх посадових осіб, висловлені ним в у брошурі передвиборчої кампанії; примітно, що цю листівку розповсюджували спільно заявник та А. Б.

Мер та його радник подали до суду позов про захист честі, гідності та ділової репутації проти заявника та А. Б., вимагаючи публічних вибачень та спростування інформації. Заявника 27 жовтня 2006 року було телефоном повідомлено про час судового засідання, яке мало відбутися того ж дня. Заявник не був присутній під час слухання. Суд рішенням від 27 жовтня 2006 року припинив провадження у справі проти А. Б., проте заборонив заявникові розповсюджувати листівки та зобов'язав вибачитися перед позивачами і усунути неточності інформації в листівці. Суд також зобов'язав заявника сплатити 5000 польських злотих на користь благодійної організації та судові витрати. Апеляція на це рішення суду була відхилена. Суд зазначив, що оскаржувані коментарі прозвучали в контексті дебатів з важливих для місцевої громади питань. Він зазначав, що мова, що використовувалася в брошурі, залишалася в межах допустимого перебільшення чи провокації, враховуючи звичайний тон політичних дебатів на місцевому рівні.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

2.4. CASE OF MARGULEV v. RUSSIA (Application no. 15449/09)

Аспект: заявника було притягнуто до відповідальності за публікацію статті, яка містила критику дій міської ради щодо відновлення історичної пам'ятки

Дата прийняття: 08/10/2019

Дата набуття статусу остаточного: 08/01/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Заявник М. – голова неурядової організації, яка була створена для підтримки Царицинського комплексу 18 століття. У жовтні 2007 року газета «Московський кореспондент» процитувала М. щодо критики реставраційних робіт комплексу, які фінансуються Московською міською радою. У статті було висунуто припущення, що реставраційні роботи вплинули на старий англійський ландшафтний сад на території комплексу. Ці припущення містили цитату М. про реставраційні роботи як «осквернення історичної пам'ятки». Міська рада звернулася до суду з позовом про дифамацію до редакції газети; М. було залучено до справи як третю особу. В липні 2008 року районний суд задовольнив позов міської ради, мотивуючи тим, що відповідач не надав достатніх доказів своїм твердженням. М. та редакція газети подали апеляцію, аргументуючи тим, що твердження М. були оціночними судженнями, які не можуть підтверджуватись доказами. Московський міський суд підтримав попереднє рішення суду у вересні 2008 року. Редакцію газети було зобов'язано сплатити за публікацію спростування тверджень в іншій газеті аналогічного розміру та тиражу.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

2.5. CASE OF SAVENKO (LIMONOV) v. RUSSIA (Application no. 29088/08)

Аспект: опозиціонера було притягнуто до відповідальності у вигляді штрафу за публікації, що містили критику мера міста

Дата прийняття: 26/11/2019

Дата набуття статусу остаточного: 26/11/2019 (Комітет)

Заявник С. – опозиційний політик та автор книг і статей (псевдонім – Едуард Лімонов). У 2007 році він взяв участь у радіодебатах у прямому ефірі на «Радіо Вільна Європа / Радіо Свобода», метою обговорення яких було рішення суду на підтримку відмови органів влади м. Москви санкціонувати мітинг, відомий як «марш несогласных».

С. – один із лідерів широкої коаліції опозиційних груп, які були залучені до організації мітингу, висловив думку про те, що московські суди були під контролем мера м. Москви. Мер подав до суду позов про дифамацію проти С., який районний

суд м. Москви задовольнив у повному обсязі. Суд встановив, що під таким твердженням С. мав на увазі те, що суди не були незалежними, оскільки ніколи не приймали рішень проти мера. Це рішення було підтримано в порядку апеляційного розгляду у 2008 році Московським міським судом, який також установив, що твердження С. підірвало суспільну довіру до влади та завдало моральної шкоди меру, який був не звичайним громадянином, а обраним головою органу виконавчої влади. Суд постановив стягнути з С. та радіостанції компенсацію по 500 000 рублів (приблизно 14 000 євро) на користь мера як повне відшкодування завданої шкоди. Суди надалі відмовили С. у задоволенні його клопотання про розстрочку стягуваної суми компенсації, а у 2009 році суд обмежив С. у праві на виїзд з країни у зв'язку із несплатою повної суми такого відшкодування.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

2.6. CASE OF CIORHAN v. ROMANIA (Application no. 49379/13)

Аспект: заявник повідомив про неналежні дії асоціації спортивних рибалок та мисливців (стягнення надмірних внесків тощо) місцеву газету, яка опублікувала про це статтю та процитувала заявника, за що останнього було засуджено до виплати асоціації моральної шкоди за нібито запламування суспільного іміджу філії

Дата прийняття: 03/12/2019

Дата набуття статусу остаточного: 03/12/2019 (Комітет)

Заявник у цій справі раніше був членом філії Асоціації спортивних рибалок та мисливців у м. Карей (Асоціація). Окрім іншого, Асоціація представляла інтереси всіх румунських мисливців та рибалок на національному і міжнародному рівні, здійснювала керівництво мисливськими та рибними угіддями і видавала ліцензії на зайняття мисливством та рибальством. У 2011 році заявник та п'ятдесят три інших члени філії Асоціації в м. Карей підписали петицію до Міністерства сільського господарства Румунії (Міністерство) про те, що вони вважають незаконними дії, вчинені президентом філії Асоціації в м. Карей та іншими членами філії, а саме: неналежне управління рибними та мисливськими угіддями, а також стягнення незаконних зборів із членів Асоціації. У звіті про розслідування Міністерства від 7 жовтня 2011 року йшлося про декілька порушень щодо стягнення зборів та управління відповідними рибними та мисливськими угіддями. Міністерство зупинило діяльність Асоціації на три місяці. 28 березня 2012 року заявник прийшов до філії Асоціації в м. Карей для сплати збору за ліцензію для зайняття рибальством. Розбіжності з приводу сум заборгованості перейшли у сварку з бухгалтером організації. Цього ж дня заявник подав кримінальну скаргу на бухгалтера до поліцейського відділку м. Карей та повідомив у місцеву газету про інцидент. 28 березня 2012 року ця місцева газета опублікувала статтю

із заголовком: «Потік скарг рибаків проти керівництва філії Асоціації в м. Карей продовжується». Стаття інформувала читачів про те, що вже декілька скарг проти філії Асоціації в м. Карей були подані впродовж року щодо, окрім іншого, сплати зборів її членами. У статті було процитовано заяву заявника, в якій він описував інцидент 28 березня 2019 року, та проінформовано громадськість про скарги, подані проти керівництва філії Асоціації в м. Карей у 2011 році. Стаття також містила спростування президента філії Асоціації в м. Карей тверджень заявника. 5 квітня 2012 року поліція оштрафувала бухгалтера філії Асоціації в м. Карей за її поведінку під час інциденту 28 березня 2012 року. 20 квітня 2012 року філія Асоціації в м. Карей порушила цивільне провадження, вимагаючи компенсацію моральної шкоди, стверджуючи, що стаття заплямувала суспільний імідж філії; окрім іншого, філія заявила вимогу про компенсацію витрат. Рішенням від 14 грудня 2012 року районний суд задовольнив позов філії та зобов'язав заявника сплатити 5000 румунських леїв (приблизно 1300 євро) як компенсацію моральної шкоди і 611 румунських леїв (приблизно 140 євро) судових витрат. Заявник подав апеляційну скаргу, в якій стверджував, що філія Асоціації в м. Карей не може стверджувати, що її суспільний імідж було запламовано, оскільки кількість її членів у 2012 році зростає. Остаточним рішенням окружного суду від 16 квітня 2013 року скарга заявника була відхилена. 28 жовтня 2013 року заявник отримав повідомлення від виконавчої служби про те, що він має сплатити суму компенсації згідно з рішенням суду, а також витрати у зв'язку із виконанням рішення у розмірі 885,10 румунських леїв (приблизно 200 євро). Виконавча служба також додала наказ про стягнення сум заборгованості з його заробітної плати.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

3. Справи, що стосуються втручання у право на свободу вираження поглядів в аспекті притягнення до відповідальності за участь у демонстраціях, зібраннях, мирних акціях

3.1. [CASE OF NIKOLAYEV v. RUSSIA](#) (Application no. 61443/13)

Аспект: заявника було затримано за публічну демонстрацію та розповсюдження листівок, що містили негативну інформацію про директора місцевої школи

Дата прийняття: 12/02/2019

Дата набуття статусу остаточного: 12/02/2019 (Комітет)

На початку 2012 року директор місцевої школи, яка також обіймала посаду голови дільничної виборчої комісії, усунула заявника з посади члена виборчої комісії (далі – ДВК). У День знань, 1 вересня 2012 року, близько 8 години ранку, заявник вирішив провести одноособову демонстрацію біля місцевої школи, директором якої була голова ДВК. Заявник роздавав листівки, в яких висловлював негативну інформацію щодо особистих та професійних якостей директора цієї школи. Персонал школи викликав працівника міліції, який чергував у школі у зв'язку з посиленням охорони заходу до Дня знань. Надалі, за його викликом, прибули ще 2 працівники міліції. На їхню вимогу заявник пред'явив документи, що посвідчують особу. В якийсь із моментів, коли працівники міліції перевіряли його дані за електронними базами даних, заявник вирішив піти. Побачивши працівника міліції, що слідує за ним, він повернувся. Після цього щодо нього застосували фізичну силу та одягнули наручники. Не дізнавшись причин затримання, заявник був доставлений до відділення міліції та звинувачений у дрібному хуліганстві. За версією працівників правоохоронних органів, підставою для затримання заявника було публічне використання нецензурної лексики, що поєднувалось із його неадекватною поведінкою: він нібито турбував перехожих, відмовлявся пред'явити документи, що посвідчують особу. Лікарським висновком було підтверджено наявність у заявника тілесних ушкоджень. Пізніше заявника поінформували про припинення стосовно нього справи про адміністративне правопорушення у зв'язку з відсутністю складу правопорушення. Заявник ініціював провадження щодо оскарження дій працівників міліції з підстави припинення його демонстрації, необґрунтованого використання фізичної сили та спеціальних засобів; переслідування у зв'язку із провадженням щодо нього. Суд відхилив вимоги заявника, а також відхилив твердження заявника про те, що провадження у справі про адміністративне правопорушення було припинено на тих підставах, що жодних офіційних документів йому пред'явлено не було, посилаючись на свідчення представника Міністерства внутрішніх справ, відповідно до яких справа стосовно заявника була втрачена.

Порушення статті 3 Конвенції (заборона катування). Порушення пункту 2 статті 6 Конвенції (щодо презумпції невинуватості). Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

3.2. CASE OF RYKLIN AND SHAROV v. RUSSIA (Applications nos. 37513/15 and 37528/15)

Аспект: заявників було затримано за публічну демонстрацію

Дата прийняття: 12/02/2019

Дата набуття статусу остаточного: 12/02/2019 (Комітет)

21 квітня 2015 року заявники разом з трьома іншими особами надіслали письмове повідомлення в офіс мера Москви про намір провести демонстрацію з 15 тисячами учасників 6 травня 2015 року до 22 години на Болотній площі. Після закінчення строку, встановленого для надання відповіді місцевою владою, 28 квітня 2015 року заявники написали лист до мерії, в якому зазначалося, що вони вважають, що захід на 6 травня 2015 року був погоджений мером. 27 квітня 2015 року Департамент регіональної безпеки і боротьби з корупцією Москви зателефонував заявникам і запропонував провести цю подію на іншій вулиці. 30 квітня 2015 року Департамент листом повторив цю пропозицію. Організаторів заходу також попередили, що, якщо вони відмовляться від цієї пропозиції, їм не буде дозволено проводити публічні заходи взагалі. За словами заявників, вони поінформували всіх можливих учасників демонстрації про його скасування шляхом розміщення інформації в Інтернеті та через інші засоби зв'язку. Приблизно о 19 годині 6 травня 2015 року обидва заявники прибули на Болотну площу, де побачили зібрання в кількості п'ятдесяти осіб. Зі слів заявників, під час одноособових демонстрацій демонстранти дотримувались встановленої законом дистанції для їх проведення. Заявники вважали, що кожен із них проводив одноособову демонстрацію, яка не вимагала попереднього погодження органів влади. Через кілька хвилин заявників заарештували і відвезли до відділення поліції. Надалі їм було пред'явлено обвинувачення в організації та проведенні групового громадського заходу без попереднього погодження з органами місцевої влади. Суди першої інстанції визнали заявників винними у вчиненні правопорушення та призначили їм покарання у виді 10 діб адміністративного арешту. Основним мотивом для прийняття такого рішення було встановлення факту організації та проведення демонстрації заявниками та п'ятдесятьма особами без попереднього погодження з органами місцевої влади. За результатами апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції висновок суду першої інстанції був залишений в силі. Заявники також стверджували, що при розгляді їхніх справ судами не було дотримано принципу неупередженості, адже сторона обвинувачення не була присутня на судових засіданнях, а функцію прокуратури фактично перейняли на себе суди.

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) стосовно обох заявників. Порушення статті 10 у поєднанні зі статтею 11 Конвенції (право на свободу вираження поглядів і на свободу зібрань та об'єднань) щодо обох заявників.

3.3. [CASE OF MART AND OTHERS v. TURKEY](#) (Application no. 57031/10)

Аспект: заявники були засуджені до позбавлення волі за участь у нелегальній партії, її пропаганду, участь у демонстраціях

Дата прийняття: 19/03/2019

Дата набуття статусу остаточного: 09/09/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася засудження трьох заявників, громадян Туреччини, у кримінальному провадженні за пропаганду участі у нелегальній організації – Марксистсько-ленінській комуністичній партії (МЛКП). У липні 2004 року прокурор м. Анкари пред'явив заявникам обвинувачення у вчиненні злочину, а саме – участі в МЛКП. У лютому 2007 року раніше пред'явлене обвинувачення було перекваліфіковано у звинувачення в пропаганді на користь МЛКП, яка полягала у заклик до насильницьких дій, в результаті чого заявники були визнані винними та засуджені до покарання у виді позбавлення волі строком на 2 роки та 6 місяців. Суд також зауважив, що заявники були читачами видань офіційних органів МЛКП та брали участь у мітингах та демонстраціях, організованих офіційними органами МЛКП; у себе вдома заявники зберігали періодичні видання та листівки МЛКП. Суд присяжних також зазначив, що під час мітингів та демонстрацій МЛКП заявники скандували лозунги та вислови на її користь; несли плакати організації, яку суд визнав відокремленим підрозділом МЛКП; їхні обличчя були приховані за допомогою шарфів згідно з внутрішніми інструкціями МЛКП; вони демонстрували прапори та банери МЛКП, зокрема, із зображеннями її членів. Суд присяжних також зазначив, що дії заявників були направлені на публічну демонстрацію сили МЛКП, вони нав'язували свої насильницькі методи населенню.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

3.4. [CASE OF CHITIC v. ROMANIA](#) (Application no. 6512/13)

Аспект: заявник був затриманий і в подальшому оштрафований за порушення громадського порядку, що виявлялося у вигукуванні лозунгів проти чинного політичного режиму

Дата прийняття: 14/01/2020

Дата набуття статусу остаточного: 14/01/2020 (Комітет)

Заявник, 1977 року народження, за професією – юрист. За свідченнями заявника, близько опівночі 15 січня 2012 року він прогулювався біля Національного театру на Університетській площі в м. Бухарест. В цьому районі проходили масштабні антиурядові демонстрації. Відчуваючи себе в безпеці у зв'язку із присутністю жандармів, заявник почав фільмувати події, що відбувались на площі, на мобільний телефон, оскільки він вважав це доцільним та таким, що має суспільний інтерес. Коли заявник опинився біля групи жандармів, вони почали штовхати його та вимагати «очистити район». Коли заявник попросив припинити його штовхати, поведінка жандармів стала агресивною. Потім жандарми затримали заявника без наведення достатніх причин та доставили його до відділку поліції. Після ночі у відділку поліції заявник був доставлений до жандарма, який склав протокол та оштрафував його на 200 румунських леїв за «порушення громадського порядку на Університетській площі, яке виявилось у вигукуванні лозунгів проти чинного політичного режиму», що є адміністративним правопорушенням, передбаченим законодавством. У складеному протоколі містилась вказівка заявника про те, що він не брав участі у демонстрації або проголошенні лозунгів. 24 січня 2012 року заявник подав скаргу, в якій оспорював протокол, складений поліцією, та накладений штраф до Округного суду Бухареста (the Bucharest District Court). Він стверджував, що не вчиняв дій, у яких його було обвинувачено. Більше того, будь-яке проголошення «лозунгів проти чинного політичного режиму», якщо воно не порушує законних прав та інтересів інших осіб, є фундаментальним правом кожного громадянина, передбачене та гарантоване конституційними положеннями, які захищають індивідуальну свободу та свободу вираження поглядів. Було ясно те, що він мав право публічно висловити свою думку, враховуючи, що проголошення гасел не завдали шкоди честі будь-якої особи, репутації, приватному життю чи іміджу, та не були рівноцінними дифамації країни або нації чи підбурюванням до війни або агресії. Тому, було чітким те, що здійснення свого законного конституційного права не повинно каратися таким же чином, як і адміністративне правопорушення. Остаточним рішенням від 27 червня 2012 року Округний суд Бухареста (the Bucharest District Court) частково задовольнив скаргу заявника та змінив покарання із штрафу на попередження. Він вказав, що хоча заявник заперечував вчинення правопорушення, він не зміг це довести ані своїм відеозаписом, ані іншими матеріалами, що були у справі. Відеозапис, зроблений заявником, не спростовує презумпцію достовірності інформації, зазначеної у поліцейському протоколі, оскільки він міг вчинити пред'явлене правопорушення до або після того, як записав відео. Більше того, його мобільний телефон не був затвердженим технічним засобом. Суд, зокрема, підкреслив, що на заявника було накладено адміністративне стягнення не за вираження своїх поглядів про чинний політичний режим, а за порушення громадського порядку. Для того, щоб попередити можливе зловживання правами, законні права мають здійснюватися добросовісно і стосовно інших громадян. Надалі, протягом 2012–2014 років, заявник намагався ініціювати кримінальні провадження проти жандармів за ряд правопорушень, у тому числі образливу

поведінку, зловживання владою та службовими повноваженнями шляхом обмеження певних прав і зловживання службовим становищем стосовно приватних інтересів, однак такі провадження не були доведені до кінця з причини встановлення органами прокуратури відсутності елементів складу злочину в діях жандармів.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

3.5. CASE OF IBRAHIMOV AND MAMMADOV v. AZERBAIJAN (Applications no. 63571/16 and 5 others – see appended list)

Аспект: заявників засудили до позбавлення волі на 10 років нібито за участь у обігу наркотиків, хоча фактично за активну участь в організації та проведенні антиурядових мирних демонстрацій

Дата прийняття: 13/02/2020

Дата набуття статусу остаточного: 13/05/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася скарг заявників на те, що вони були піддані жорстокому поводженню та катуванням з боку працівників правоохоронних органів та що їх переслідування, арешт та попереднє ув'язнення не відповідали вимогам Конвенції. Обидва заявники у справі (1994 та 1995 року народження відповідно) були членами молодіжної організації «NIDA», створеної групою студентів у лютому 2011 року. Члени групи осіб брали активну участь в організації та проведенні антиурядових мирних демонстрацій, пропагуючи використання лише ненасильницьких методів протесту. У травні 2016 року вночі заявники з метою протидії уряду зобразили графіті з антиурядовими гаслами на статуї колишнього президента Азербайджану, а потім поширили фотографії з графіті в соціальних мережах; наступного дня заявники були затримані працівниками правоохоронних органів. Пізніше представники органів правопорядку отримали оперативну інформацію, згідно з якою невідомі особи «Гіяс» та «Байрам» (заявники) були залучені до збуту наркотичних засобів у Баку, перевозили наркотичні засоби та зберігали їх у будинках, де проживали (інформація не містила жодних деталей, здатних ідентифікувати цих осіб). З метою перевірки цієї інформації поліцейські вирішили застосувати оперативні заходи для встановлення вказаних осіб. Слідчі заходи, проведені щодо встановлення участі заявників у незаконному збуті наркотичних засобів, полягали, в основному, в особистих обшуках заявників, обшуках їхніх квартир та вилученні наркотичних речовин, нібито виявлених у результаті цих обшуків. Після арешту проти заявників було розпочато кримінальне провадження, за результатами розгляду якого вироками суду заявників було притягнуто до кримінальної відповідальності і призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 10 років. З рішеннями суду про засудження заявників погодилися суди

апеляційної та касаційної інстанцій. Скарги заявників щодо фальсифікації кримінальних справ з метою притягнення їх до кримінальної відповідальності не були розглянуті національними судами. Заявники стверджували, зокрема, що їх було піддано жорстокому поводженню і катуванню, що порушило права, гарантовані статтями 3, 5, 10 та 18 Конвенції.

Порушення статті 3 Конвенції (заборона катування) щодо жорстокого поводження з заявниками з боку працівників правоохоронних органів. Порушення статті 3 Конвенції у зв'язку із відсутністю ефективного розслідування.

Порушення пункту 1 статті 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність).

Порушення пункту 4 статті 5 Конвенції.

Порушення статті 18 Конвенції (межі застосування обмеження прав) у поєднанні зі статтею 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність).

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

Обставини, аналогічні до наведених у цьому розділі, ЄСПЛ також розглянув у таких справах:

- CASE OF GRIGORYEV AND IGAMBERDIYEVA v. RUSSIA (Application no. 10970/12);
- CASE OF MUCHNIK AND MORDOVIN v. RUSSIA (Applications nos. 23814/15 and 2707/16);
- CASE OF ELVIRA DMITRIYEVA v. RUSSIA (Applications nos. 60921/17 and 7202/18);
- CASE OF KAPUSTIN v. RUSSIA (Application no. 36801/09);
- CASE OF HATİCE ÇOBAN v. TURKEY (Application no. 36226/11);
- CASE OF MILINOV v. RUSSIA (Application no. 51165/08);
- CASE OF NEJDET ATALAY v. TURKEY (Application no. 76224/12).

4. Справи, що стосуються втручання у право на свободу вираження поглядів в аспекті притягнення до відповідальності осіб, що подали скаргу на дії / бездіяльність посадових осіб

4.1. CASE OF PAIS PIRES DE LIMA v. PORTUGAL (Application no. 70465/12)

Аспект: заявника було притягнуто до відповідальності у вигляді сплати штрафу за подачу конфіденційної скарги на суддю до Вищої ради правосуддя

Дата прийняття: 12/02/2019

Дата набуття статусу остаточного: 12/05/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Заявник працював адвокатом. 1 березня 2007 року він подав скаргу до Вищої ради юстиції на суддю, в якій стверджував про відсутність неупередженості та корупцію, шахрайство з її боку у справі, де він був представником сторони. Пізніше Вища рада юстиції розслідування за його скаргою припинила. Після цього суддя, дії якої були предметом скарги заявника, звернулась до суду з цивільним позовом про відшкодування шкоди у сумі 50 тис. євро, завданої цією скаргою. Позов судді був задоволений у повному обсязі, а заявника зобов'язано відшкодувати позивачці шкоду у розмірі 50 тис. євро. Заявник оскаржив це рішення до суду апеляційної інстанції, який скасував попереднє рішення суду та направив справу на новий розгляд. Нове слухання справи завершилось знову не на користь заявника: позов судді задоволено у повному обсязі та зобов'язано заявника сплатити розмір шкоди. Суд відхилив твердження заявника про упередженість судді та її корупційні діяння. Надалі обидві сторони ініціювали апеляційний процес: заявник вимагав скасувати рішення суду, а суддя – збільшити розмір компенсації за заподіяну шкоду до 100 тис. євро. Апеляційний суд скаргу заявника відхилив, а вимоги судді задовольнив. Надалі заявник оскаржив рішення до Верховного суду, який змінив рішення в частині розміру відшкодування компенсації та зменшив його суму до 50 тис. євро. ЄСПЛ зазначив, що заявник звернувся до Вищої ради юстиції не публічно, а у приватній формі шляхом подачі скарги. Незважаючи на те, що цей факт був предметом обговорення в юридичних колах, немає підстав вважати, що заява адвоката була публічною та спричинила шкоду репутації судді. Тобто заявник не може нести відповідальність за витік тієї інформації, яка повинна була бути конфіденційною. Окрім цього, Суд зазначив, що розмір компенсації був надмірним. Врахувавши всі обставини в справі, ЄСПЛ констатував порушення права на свободу вираження поглядів.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

4.2. CASE OF L. P. AND CARVALHO v. PORTUGAL (Applications nos. 24845/13, 49103/15)

Аспект: першого заявника – адвоката, було притягнуто до відповідальності за скаргу на суддю до Вищої ради правосуддя, а другого заявника, теж адвоката – за скаргу до суду на суддю про дифамацію та расову дискримінацію останнім сторін у справі

Дата прийняття: 08/10/2019

Дата набуття статусу остаточного: 08/10/2019 (Комітет)

Заявниками в цій справі є два португальських юристи / адвокати – Л. П. та К.

У 2008 році Л. П. звернувся до Вищої ради правосуддя (ВРП) зі скаргою на поведінку судді А. А. під час попереднього слухання, зазначивши також про деякі процесуальні порушення. Л. П., зокрема, вказав, що він помітив «атмосферу великої дружби між суддею та адвокатом захисту». ВРП вирішила не вчиняти жодних заходів за скаргою Л. П. Надалі суддя А. А. подав скаргу про дифамацію проти Л. П., обґрунтовуючи її посяганням на свою гідність та ділову репутацію. У 2012 році Лісабонський апеляційний суд зобов'язав Л. П. сплатити 5000 євро на користь судді А. А., встановивши, що звинувачення, зроблені проти нього, виходять за межі допустимої критики. Апеляційна скарга Л. П. була відхилена.

У 2009 році дві особи ромського походження, інтереси яких представляв адвокат К., подали скарги на суддю А. Ф. про дифамацію та расову дискримінацію щодо коментарів, зроблених суддею в судовому рішенні стосовно цих осіб. Після того, як прокурор припинив справу, ті самі дві особи, яких представляв адвокат К., ініціювали провадження проти судді А. Ф. про дифамацію, вимагаючи компенсації у розмірі 10 000 євро. Апеляційний суд визнав їхню скаргу необґрунтованою та відхилив її. У 2011 році суддя А. Ф. ініціювала цивільний позов проти К., аргументуючи його тим, що йому як представникові було відомо про необґрунтованість скарги проти судді А. Ф.

К. було зобов'язано сплатити 10 000 євро на користь судді та відсотки.

ЄСПЛ у цій справі зауважив, що звинувачення Л. П. були критикою, яку судді могли очікувати під час виконання своїх обов'язків, що не шкодило їх честі чи репутації. Звинувачення не вийшли за рамки допустимої критики; їх направили до ВРЮ та не оприлюднили. Отже, передбачувана шкода репутації судді була дуже обмеженою.

Щодо суворості штрафних санкцій Суд встановив, що хоча накладений на Л. П. штраф був невеликим, і його засудження не спричиняло судимості, накладення кримінальної санкції саме по собі мало значний вплив на здійснення свободи вираження поглядів. Це було тим більше неприйнятним у випадку з адвокатом, який мав забезпечити ефективний захист своїх клієнтів. Крім того, заявників в обох випадках було зобов'язано сплатити значні суми відшкодування збитків відповідним суддям (5000 євро у справі Л. П. та 10 000 євро у справі пана

Карвальо). Отже, накладені покарання не забезпечили належного справедливого балансу між необхідністю захисту права суддів на захист своєї честі та авторитету судової влади з одного боку та заявників з іншого.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

4.3. CASE OF BYCHKOV v. RUSSIA (Application no. 48741/11)

Аспект: національні суди зобов'язали студентів сплатити штраф за конфіденційну скаргу на викладача освітнього закладу, в якій вони стверджували про його некомпетентність та висловили підозри у його причетності до хабарництва

Дата прийняття: 29/10/2019

Дата набуття статусу остаточного: 29/10/2019 (Комітет)

Заявник Б. на час подій був студентом Таганрозької філії Російського нового університету (філія) – приватного закладу вищої освіти. 24 червня 2009 року заявник разом із двадцятьма студентами з його групи поскаржились директору філії та керівній адміністрації на викладача інформатики А., який під час лекцій висловив погрози на адресу студентів у зв'язку із їхніми коментарями. Крім того, студенти поскаржились на незадовільний рівень навчального процесу та на викладачів, які не сприяють студентам у навчанні, не надають їм допомоги; зокрема, студенти зазначили, що допуск до складання іспиту викладачі оцінюють з огляду на відвідуваність їхніх лекцій, як це робить викладач А.; студенти вказали також на ймовірне отримання А. коштів за приймання іспитів. Примітно, що студенти не отримали відповіді на цей лист. Викладач А. порушив провадження про дифамацію проти заявника Б., інший студент – П. був співвідповідачем у справі. 21 січня 2010 року районний суд відхилив скаргу А.; під час розгляду цієї справи суд узяв до уваги усні свідчення восьми студентів – підписантів листа, які підтвердили його зміст. Районний суд вказав, що описаний у листі інцидент дійсно мав місце і студенти могли цілком обґрунтовано вважати вислови А. погрозливими. Суд підкреслив, що студенти законно скористалися своїм правом звернутися зі скаргою до керівної адміністрації навчальної установи, яка мала прийняти їхню скаргу та надати відповідь. Суд звернув увагу, що в листі А. прямо не був звинувачений у хабарництві, проте цей факт потребує перевірки. 12 квітня 2010 року обласний суд як суд апеляційної інстанції скасував попереднє рішення суду з процесуальних підстав, зауваживши, що суд першої інстанції має визначити, чи всі підписанти листа мали бути залучені як відповідачі у цій справі, і направив справу на новий розгляд. 9 вересня 2010 року районний суд знову відхилив позов А. проти двадцяти підписантів листа; суд встановив, що такі факти діяльності А. дійсно мали місце, що підтвердили попередньо заслухані інші свідки-студенти.

15 листопада 2010 року обласний суд знову скасував попереднє рішення суду і направив справу на новий розгляд, доручивши районному суду перевірити правдивість зазначеної в листі інформації. 21 лютого 2011 року районний суд задовольнив позов А. проти дванадцяти студентів; щодо інших восьми студентів адвокат А. відкликав свої позовні вимоги. Районний суд встановив, що викладені у листі твердження не були підтвержені, і усні свідчення студентів не мали доказової сили, оскільки вони є підписантами листа, а тому зацікавлені в результатах провадження. Окрім цього, студенти не звертались до правоохоронних органів або органів у сфері запобігання корупції щодо дій А. Кожного зі студентів було зобов'язано сплатити на користь А. по 1000 рублів моральної шкоди. Б. та К. (які роздрукували та розмістили лист відповідно) було зобов'язано сплатити по 1500 рублів. 19 травня 2011 року обласний суд підтримав попереднє рішення суду в порядку апеляційного провадження.

Оцінка Суду.

Пункт 16. Суд вважає, що покладення на заявника відповідальності за дифамацію та обов'язку сплати відшкодування А. становить втручання у його право на свободу вираження поглядів. Втручання ґрунтувалося на положеннях Цивільного кодексу в частині права на повагу до гідності та честі й переслідувало законну мету захисту репутації викладача А. Далі необхідно з'ясувати, чи було таке втручання необхідним у демократичному суспільстві.

Пункт 17. Лист, який заявник підготував та надрукував від імені групи студентів, було передано до керівної адміністрації закладу освіти шляхом приватної кореспонденції; він не був оприлюднений широкому загалу. Відповідно, Суд буде застосовувати свою усталену прецедентну практику стосовно права заявника повідомляти про незаконну поведінку посадової/службової особи до органу, уповноваженого розглядати такі скарги (див.: *Zakharov v. Russia*, no. 14881/03, § 23, 5 жовтня 2006 року; *Kazakov v. Russia*, no. 1758/02, § 28, 18 грудня 2008 року; *Bezmyannyy v. Russia*, no. 10941/03, § 41, 8 квітня 2010 року *Sofranschi v. Moldova*, no. 34690/05, § 29, 21 грудня 2010 року; *Siryk v. Ukraine*, no. 6428/07, § 42, 31 березня 2011 року).

У таких справах Суд готовий оцінити добросовісність заявника та спроби встановити істину, застосовувавши більш суб'єктивний та м'якший підхід, ніж в інших видах справ (див. *Medžlis Islamske Zajednice Brčko and Others v. Bosnia and Herzegovina* [GC], no. 17224/11, § 82, 27 червня 2017 року).

Пункт 18. Обставини згаданих вище справ є аналогічними до обставин цієї справи. Заявник та його однокурсники діяли в межах, встановлених для подачі таких скарг; вони послались на положення контракту про надання освітніх послуг щодо коментарів, пропозицій на адресу керівної адміністрації. Студенти не використовували образливого, грубого або нестриманого висловлювання, яке могло образити чи принизити викладача А. Зокрема, зміст цього листа не було широко розповсюджено або ж опубліковано в пресі, а отже, він не підірвав поваги інших колег – викладачів або студентів до А. Той факт, що студенти повідомили про нерегульовану поведінку, яка мала місце у приватному закладі, не має

вирішального значення (див. для порівняння рішення у справі *Siryk v. Ukraine*, no. 6428/07, у якій заявник повідомив про ймовірну корупцію в державній податковій академії). Відповідним елементом є те, що скарги мали бути подані до компетентного органу, уповноваженого їх розглядати, – керівника філії навчального закладу або керівної адміністрації університету, як і в цій справі.

Пункт 19. Суд не переконаний у тому, що російські суди, розглядаючи скаргу, застосовували стандарти, які відповідали принципам, закріпленим статтею 10 Конвенції, або опирались на належну оцінку відповідних фактів. По перше, під час останнього етапу проваджень вони (суди) оголосили три пункти (імовірно листа) наклепницькими, не намагаючись з'ясувати відмінність між оціночними судженнями та констатацією факту. Суд наголошує, що твердження про «грубу та залякуючу» поведінку було лише одним із прикладів оціночного рішення, яке відображало суб'єктивну оцінку студентами манери спілкування викладачів. Це не піддається доказуванню, і вимога довести правдивість оціночного судження порушує свободу думки (див. для порівняння рішення у справі *Siryk v. Ukraine*, no. 6428/07, § 46–47).

Пункт 20. В листі описано два інциденти, свідками яких були студенти. Під час першого та другого етапів проваджень суди визнали їхні усні свідчення достатніми для того, щоб встановити, що такі події дійсно відбулися так, як їх було описано. Під час третього етапу проваджень ці докази (усні свідчення) суд відкинув із тих міркувань, що сторони процесу не могли бути правдивими щодо подій, викладених у листі. Така повторна оцінка доказів не є переконливою для Суду. Імовірно, не існує прецедентного органу або принципу російського права, який би закликав до виключення всіх доказів сторін провадження як недостовірних. Районний суд не посилався на будь-які прояви нещирості або дійсно нечесності, що могли поставити свідчення студентів під сумнів. Імовірно, ніхто, окрім викладача А., не ставив під сумнів опис двох інцидентів, згаданих у листі. За цих обставин Суд не може дійти висновку, що національні суди «належно оцінили відповідні факти».

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

5. Справи, в яких констатовано відсутність порушення статті 10 Конвенції

5.1 [CASE OF PASTÖRS v. GERMANY](#) (Application no. 55225/14)

Аспект: констатовано відсутність порушення статті 10 Конвенції за обставин засудження заявника до кримінальної відповідальності та позбавлення депутатської недоторканості за заперечення Голокосту, порушення пам'яті про загиблих і умисний наклеп на єврейський народ

Дата прийняття: 03/10/2019

Дата набуття статусу остаточного: 03/01/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

28 січня 2010 року після Дня пам'яті жертв Голокосту заявник П., який у подальшому був членом Ландтагу (парламенту) землі Макленбург Передня Померанія (Німеччина), виступив з промовою про те, що «так званий Голокост використовується у політичних та комерційних цілях». Заявник також послався на «шквал критики і пропагандистської брехні». В серпні 2012 року окружний суд у складі судді Ю. та двох народних засідателів засудив заявника за порушення пам'яті про загиблих і умисний наклеп на єврейський народ. В березні 2013 року обласний суд відхилив апеляційну скаргу заявника як необґрунтовану. Після повного ознайомлення з виступом заявника суд встановив, що П. використовував терміни, які зводились до заперечення систематичного, расово-мотивованого масового знищення євреїв в таборі «Освенцім» за часів Третього рейху. Суд вказав, що П. не може обґрунтувати своє право на свободу слова щодо заперечення Голокосту. Більше того, П. було позбавлено недоторканості в лютому 2012 року. Надалі П. подав апеляцію з питань права до апеляційного суду, яка в серпні 2013 року була визнана необґрунтованою. На цьому етапі заявник оспорив участь в судовому розгляді справи одного з суддів в колегії, судді Х., стверджуючи, що він не міг бути неупередженим, оскільки був чоловіком судді Ю., яка визнала його винним у суді першої інстанції. Апеляційний суд у складі колегії трьох суддів, включно з суддею Х., відхилив скаргу заявника, вказавши, що сам лише факт перебування у шлюбі суддями Х. та Ю. не може означати упередженість. Заявник знову подавав скаргу на упередженість суддів, яку апеляційний суд у новому складі колегії суддів відхилив у листопаді 2013 року. Зрештою, Федеральний конституційний суд відхилив конституційну скаргу заявника в червні 2014 року.

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд). Скарга заявника за статтею 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів) визнана явно необґрунтованою і була відхилена.

5.2. [CASE OF STUDIO MONITORI AND OTHERS v. GEORGIA](#) (Applications nos. 44920/09 and 8942/10)

Аспект: констатовано відсутність порушення статті 10 Конвенції за обставин відмови заявникам у доступі до інформації про кримінальні провадження і тексти вироків щодо засуджених осіб

Дата прийняття: 30/01/2020

Дата набуття статусу остаточного: 30/04/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася скарги на відмову в доступі до інформації, що становила публічний інтерес. Заяву № 44920/09 подали компанія Studio Monitori, що займалася журналістськими розслідуваннями, та журналістка Nino Zuriashvili, яка є засновницею цієї компанії. Заявником за заявою № 8942/10 є громадянин Грузії Mamuka Nozadze. У 2007 році Nino Zuriashvili звернулась із запитом до канцелярії районного суду з метою надання доступу до матеріалів кримінальної справи без наведення причин для такого надання. Канцелярія суду відхилила клопотання, посилаючись на положення про класифікацію інформації про розслідування та необхідність отримати згоду особи, яка була засуджена у справі, на оприлюднення її персональної інформації. Заявниця оскаржила відмову канцелярії до суду, посилаючись на своє право доступу до інформації, що становить публічний інтерес. Заявниця безуспішно оскаржила рішення на трьох рівнях судової юрисдикції, і остаточним рішенням Верховного суду в червні 2008 року її скаргу було відхилено як неприйнятну.

Mamuka Nozadze – практикуючий юрист / адвокат, якого було засуджено за шахрайство в березні 2006 року (викрадення коштів клієнта, що були надані йому для внесення застави у кримінальному провадженні). В жовтні 2007 року під час перебування в установі виконання покарань заявник звернувся до канцелярії міського суду з клопотанням направити йому копії всіх рішень суду щодо застосування запобіжних заходів на досудовому розслідуванні у шести кримінальних справах. Він не навів причин зацікавленості саме цією інформацією. Після того, як канцелярія суду надала заявникові лише резолютивну частину рішень у шести справах, він звернувся до суду з вимогою про отримання повних текстів рішень, посилаючись на право безперешкодного доступу до інформації, що становить суспільний інтерес. Суди своїми рішеннями, правильність яких була підтверджена остаточним рішенням Верховного суду в липні 2009 року, відхилили його скаргу.

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

5.3. CASE OF ATAMANCHUK v. RUSSIA (Application no. 4493/11)

Аспект: констатовано відсутність порушення статті 10 Конвенції за обставин призначення заявнику покарання за розпалювання ворожнечі у статтях, автором яких він був і які публікував у газеті

Дата прийняття: 11/02/2020

Дата набуття статусу остаточного: 11/05/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася засудження заявника за розпалювання ненависті та ворожнечі після публікації у місцевій газеті висловлювань про осіб, які не були росіянами. Заявник у цій справі – громадянин Росії, 1951 року народження, бізнесмен та місцевий політик, власник місцевої газети (Sochi – Drugoy Vzglyad) з тиражем у 8000 екземплярів. У березні 2008 року, напередодні президентських виборів, в іншій місцевій газеті з тиражем в 10 000 екземплярів (Lazarevskaya Panorama) було опубліковано статтю з назвою «Чому я не буду голосувати на цих виборах?», в якій заявник висловив свої думки щодо поняття «народ» та зауваження про етнічні особливості осіб, які не були росіянами. Заявник, зокрема, зауважив, що такі групи мали злочинні нахили, а тому будуть «вбивати, гвалтувати, грабувати та позбавляти волі відповідно своїх варварських / первісних ідей» та «брати участь у руйнуванні країни». Аналогічний текст було також опубліковано 25 вересня 2009 року в газеті (Sochi – Drugoy Vzglyad), що належала заявникові. Зрештою, в липні 2010 року заявника було засуджено за розпалювання ненависті та ворожнечі і приниження людської гідності особи або групи осіб за етнічним походженням, релігійними переконаннями та мовними ознаками. Національні суди головним чином обґрунтовували свої рішення висновками експертів з лінгвістики та психології, згідно з якими зміст статті підбурював читачів відчувати ненависть до місцевого населення – осіб не російської національності, проте не закликав до насильницьких дій проти них. На заявника було накладено штраф у розмірі 200 000 рублів (приблизно 5086 євро на час подій) за кожен раз, коли стаття була опублікована. Суд також призначив заявникові додаткове покарання у вигляді заборони займатись будь-якою журналістською чи видавничою діяльністю строком на два роки. Вказавши на вплив строку давності щодо публікації першої статті, суд вказав, що призначені покарання не мають бути застосовані за публікацію першої статті. Не погодившись, заявник подав апеляційну скаргу, в якій зазначив, що суд першої інстанції відмовився викликати спеціаліста з філології, чий висновок був згаданий серед доказів проти нього. Обласний суд, діючи як суд апеляційної інстанції, у вересні 2010 року підтримав рішення суду першої інстанції, посилаючись на висновки експертів. З невстановлених причин заявник не сплатив суму штрафу. В серпні 2011 року районний суд, розглянувши клопотання державного виконавця, встановив, що заявник явно ухилився від сплати штрафу та змінив спосіб виконання рішення зі сплати штрафу на двадцять годин

громадських робіт. Обґрунтовуючи свої доводи положеннями статті 10 Конвенції, заявник скаржився на своє кримінальне засудження та покарання; окрім іншого, посилаючись на пункт 1 та підпункт «d» пункту 3 статті 6 Конвенції, він скаржився на відсутність можливості поставити питання експерту з філології.

Оцінка ЄСПЛ щодо статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів)

Суд зазначив, що засудження заявника ґрунтувалось на відповідних положеннях Кримінального кодексу Російської Федерації стосовно розпалювання ворожнечі та ненависті, а тому було «передбачено законом». Суд також погодився, що метою обвинувачення та засудження заявника був захист «прав інших осіб», зокрема гідності людей – неросійських етнічних груп, які проживали в Краснодарському краї Російської Федерації. Суд повторив, що свобода вираження поглядів становить одну з основоположних засад демократичного суспільства і була застосовною також до манери висловлювання, що використовувалась у статті заявника та була такою, що «ображає, шокує або хвилює». Будь-яка необхідність обмеження цієї свободи вираження поглядів має бути переконливо доведена / встановлена з урахуванням різних факторів / чинників, таких як контекст, в якому були зроблені такі заяви, їхня суть і формулювання та факт того, чи закликали вони прямо чи побічно до насильства, ненависті чи нетерпимості. Стаття заявника була опублікована в контексті виборчої кампанії та мала на меті висвітлити / презентувати його погляди, чому він би не брав участі у виборах. Проте Суд визнав сумнівним те, чи заявник у своїх зауваженнях щодо неросійських етнічних груп дотримався порушеної теми статті і чи вони сприяли громадському обговоренню. Більше того, Суд погодився з національними судами, що формулювання певних тверджень було розумно розцінено як розпалювання емоцій або укорінених упереджень проти місцевого населення неросійських етнічних груп, особливо враховуючи те, що це було опубліковано в газетах з тиражем від 8000 до 10 000 екземплярів у багатоетнічному регіоні. Незважаючи на те, що стаття не містила жодних закликів до насильства або інших злочинно караних дій, органи влади мали дискрецію («свобода розсуду») реагувати певним чином.

Зрештою, Суд встановив, що реакція органів влади не була непропорційною обставинам справи. Важливо, що покарання були призначені відповідно до законодавства, метою якого була боротьба з розпалюванням ненависті та ворожнечі. Більше того, заборона займатись журналістською або видавничою діяльністю, очевидно, не мала жодних серйозних наслідків для заявника, головною професійною діяльністю якого був бізнес, оскільки він лише інколи публікував статті в місцевих газетах, за винятком своєї власної. Суд дійшов висновку, що національні суди надали відповідні та достатньо обґрунтовані причини обвинувачення і засудження заявника у цій справі та вказали на наявність виключних обставин, що виправдовували призначене заявникові покарання. Таким чином, у цій справі статтю 10 Конвенції порушено не було.

Стаття 17 Конвенції (заборона зловживання правами)

Уряд стверджував, що неприйнятні зауваження заявника про місцеве населення неросійських етнічних груп були поза межами захисту статті 10 Конвенції, і пов'язану з кримінальним засудженням скаргу необхідно відхилити відповідно статті 17 Конвенції. Як зазначено вище, Суд оцінив, чи було втручання у право заявника на свободу вираження поглядів у зв'язку з його кримінальним засудженням та призначеним покаранням таким, що відповідає статті 10 Конвенції, а саме чи було воно «передбачено законом», чи переслідувало легітимну мету і чи було «необхідним у демократичному суспільстві». Встановивши, що порушення статті 10 Конвенції не було, Суд одноголосно вирішив, що немає необхідності вирішувати питання застосовності статті 17 Конвенції.

Стаття 6 Конвенції (право на виклик та допит свідків)

Суд дійшов висновку, що хоча суди не навели підстав для відхилення клопотання заявника про допит спеціаліста з філології в суді, судове провадження проти нього відповідало вимозі справедливості в цілому. Висновки спеціаліста з філології, які були не на користь заявника та перебували серед обсягу доказів на підтримку його вини, узгоджувались з іншими висновками експертів з філології та психології. Не було тверджень того, що заявника було обмежено в оспорюванні цих експертних висновків, на які посилались суди як першої, так і апеляційної інстанцій.

Більше того, було незрозуміло, які питання хотів поставити заявник спеціалісту з філології під час розгляду справи в суді першої чи в суді апеляційної інстанції. Таким чином, з урахуванням вищезгаданих обставин, Суд дійшов висновку про відсутність порушення статті 6 Конвенції.

Відсутність порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд). Відсутність порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

5.4. CASE OF VESSELINOV v. BULGARIA (Application no. 3157/16)

Аспект: констатовано відсутність порушення статті 10 Конвенції за обставин притягнення до відповідальності заявника за наклеп на племінника за нібито незаконну реконструкцію останнім успадкованого будинку

Дата прийняття: 02/05/2019

Дата набуття статусу остаточного: 02/08/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Заявник, який проживав у м. Відень, після візиту до м. Софія в 2009 році надіслав лист місцевим органам влади, в якому висловив обурення тим, що його племінник реконструював будинок, що дістався йому у спадок від його батьків, а також висловив сумніви щодо законності проведення будівельних робіт. Зокрема, заявник вказав, що його племінник володіє «незаконним нотаріальним документом, отриманим на підставі підробленого нотаріального акта». Племінник,

у свою чергу, порушив проти заявника кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення у зв'язку з наклепом та зажадав відшкодування завданої його репутації шкоди. Згодом кримінальне провадження було припинено у зв'язку із закінченням строку давності. Однак заявника було визнано винним у наклепі на племінника та зобов'язано відшкодувати йому моральну шкоду. Суди, окрім іншого, встановили, що скарги заявника про незаконні або підроблені нотаріальні документи не відповідали дійсності, і що його племінник був дійсним власником частини зазначеного майна. Заявника було зобов'язано сплатити компенсацію за заподіяну моральну шкоду в еквіваленті 2557 євро. Посилаючись на статтю 10 Конвенції, заявник стверджував про порушення його права на свободу вираження поглядів з причини притягнення його до відповідальності за наклеп.

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

5.5. CASE OF ALTINTAŞ v. TURKEY (Application no. 50495/08)

Аспект: констатовано відсутність порушення статті 10 Конвенції за обставин притягнення до відповідальності редактора періодичного видання за висвітлення у позитивному світлі дій терористів у опублікованій статті

Дата прийняття: 10/03/2020

Дата набуття статусу остаточного: 10/06/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася штрафу, накладеного за рішенням суду на заявника за статтю, опубліковану у 2007 році у його щомісячному виданні Tokat Demokrat, в якій описувалися, окрім іншого, як «кумири молоді» винуватці подій, відомих під назвою «Kızildere events».

Так, на час подій, що мали місце у справі, заявник працював редактором щомісячного видання Tokat Demokrat, яке розповсюджувалося у районі Токат. У березні 1972 року члени двох незаконних організацій – Народного фронту визволення Туреччини (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi / Cephe (ТНКР/С) та Турецької народної партії визволення (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (ТНКО) – взяли в заручники трьох громадян Великобританії, які працювали на військовій базі НАТО в Туреччині у м. Уньє (Ünye).

Метою взяття осіб у заручники було запобігання виконанню вироку у виді смертної кари трьох добре відомих засновників ТНКО. Заручники були доставлені до будинку в Кизилдере (Kızildere) – села у районі Токат, де розмістилися члени інших двох незаконних організацій. Декілька днів потому військова поліція оточила будинок в Кизилдере. Проте викрадачі відмовилися капітулювати та відкрили вогонь по поліції, перш ніж вбити трьох заручників. Усіх повстанців, крім одного, було вбито під час стрілянини. В березні 2007 року була опублікована стаття

заявника з описом цих подій у згадуваному періодичному виданні із назвою «М. та його друзі – досі живі кумири молоді» («M. and his friends are still living idols of the youth»). Таким чином, заявник описав повстанців як «кумирів», що були «знищені». Декілька днів потому заявник був звинувачений у прославленні злочинів та злочинців, що вбачалося зі змісту статті, та було кримінально караним діянням. У квітні 2008 року Кримінальний суд, взявши до уваги те, що стаття прославляла повстанців, залучених до подій у Кизилдере, застосував до заявника покарання у виді штрафу у сумі 430 євро. Це рішення було остаточним. Посилаючись на положення пункту 1 статті 6 Конвенції, заявник скаржився, що його було позбавлено можливості оскаржити рішення суду щодо накладеного на нього штрафу. Вказував також на порушення статті 10 Конвенції у зв'язку з його кримінальним засудженням і призначенням покарання у виді штрафу.

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд). Відсутність порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

5.6. [CENTRE FOR DEMOCRACY AND THE RULE OF LAW against Ukraine](#) Рішення про неприйнятність заяви № 75865/11 (decision)

Аспект: відсутність порушення статті 10 Конвенції за обставин відмови Конституційним Судом недержавній організації у наданні копій правових висновків правничих шкіл держави, наданих суду в межах конституційного провадження, що перебувало на розгляді

Дата прийняття: 03/03/2020

Дата набуття статусу остаточного: 03/03/2020 (Палата)

Організація-заявник скаржилася, що рішення органів влади про відмову в доступі до запитуваної інформації, яка за твердженнями останньої була необхідною для ефективного здійснення свого права на свободу вираження поглядів, становило порушення її прав, передбачених статтею 10 Конвенції. На час подачі заяви до Суду організація-заявник мала назву «Інститут Медіа Права»; свою діяльність ця організація розпочала у 2005 році. Відповідно до положень Конституції України Уряд призначався коаліцією парламентських груп і фракцій, які контролювали більшість місць у Парламенті. На розгляді Конституційного Суду України (КСУ) перебувало провадження з приводу того, чи можуть формувати коаліцію окремі народні депутати, зокрема й ті, яких визнано позафракційними або які вийшли чи не ввійшли до складу депутатських фракцій. Це конституційне провадження стало підставою для запиту про надання інформації організацією-заявником. Суть розглядуваного конституційного провадження була описана у висновку Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) щодо конституційної ситуації в Україні, прийнятому на 85 Пленарному засіданні Комісії (17–18 грудня 2010 року). 10 лютого 2010 року Парламент вніс зміни

до Регламенту. Зокрема, зміненним Регламентом передбачалось право окремих народних депутатів, не пов'язаних із жодною партією або які були виключені з партії, за списком якої були обрані, приєднатись до коаліції, яка формувала Уряд, навіть якщо їх колишня партія не була в складі коаліції чи була проти неї. Народні депутати з числа опозиції звернулись до КСУ з поданням про визнання цих положень неконституційними. В рамках конституційного провадження, ініційованого народними депутатами, суддя-доповідач КСУ, відповідно своїх повноважень, передбачених законом, звернувся з клопотаннями про надання думок з правових питань до чотирьох провідних правничих шкіл: Львівського національного університету імені Івана Франка, Харківської національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого, Одеської національної юридичної академії, Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Перші три правничі школи надали свої висновки, а Київський університет направив відповідну думку лише 8 квітня 2010 року, після ухвалення КСУ відповідного рішення. Правові думки стосувалися тлумачення конституційних положень стосовно статусу народних депутатів України та формування правлячої коаліції. Вони були підписані професорами з конституційного права відповідних шкіл (за винятком Львівського університету) та були направлені разом із супровідними листами, підписаними керівниками університетів. Професори Львівського та Київського університетів стверджували, що парламентські зміни були неконституційними, тоді як професори Харківської та Одеської юридичних академій вважали їх конституційними. Суддя-доповідач, в рамках конституційного провадження, також запитав думки з правових питань у Президента України, Голови ВРУ, Прем'єр-міністра та Експертно-правового управління Секретаріату КСУ.

Рішенням від 6 квітня 2010 року КСУ, всупереч своїй попередній позиції, вирішив, що окремі народні депутати України, зокрема ті, які не перебувають у складі депутатських фракцій, що ініціювали створення коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, мають право брати участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Парламенті. У своєму рішенні від 6 квітня 2010 року КСУ також вказав, що свої позиції стосовно предмета конституційного подання висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр України, науковці Львівського національного університету імені Івана Франка, Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Одеської національної юридичної академії. 17 травня 2010 року організація-заявник звернулась до КСУ з заявою про надання копій вищезгаданих наукових думок без зазначення для чого саме вони необхідні. 31 травня 2010 року Голова Секретаріату КСУ письмово поінформував організацію-заявника про те, що запитовані думки не можуть бути надані, оскільки відповідно до Регламенту КСУ думки були доступні лише для сторін відповідного провадження, і що на підставі статті 38 Закону «Про інформацію» (станом на час подій) освітні установи були власниками запитованої інформації і саме ці установи мають надавати доступ до своїх правових висновків. Не погодившись, організація-заявник звернулась до адміністративного суду

з вимогою визнати відмову КСУ у наданні копій висновків незаконною та зобов'язати надати таку інформацію. 1 липня 2010 року Київський окружний адміністративний суд відмовив у відкритті провадження, оскільки до юрисдикції адміністративних судів не належить вирішення таких спорів. Суд послався на постанову Верховного Суду України від 12 червня 2009 року, в якій зазначено, що для цілей застосування Кодексу адміністративного судочинства України суди та судді, коли вони діяли у зв'язку із розглядом судової справи, не можуть вважатись «державними органами», спори з якими підлягають вирішенню в порядку адміністративного судочинства. Організація-заявник оскаржила рішення адміністративного суду, однак 9 грудня 2010 року Київський апеляційний адміністративний суд, а 24 березня 2011 року Вищий адміністративний суд України підтримали висновки суду першої інстанції. Згідно з листом Секретаріату КСУ, наданим Урядом після набрання чинності Законом «Про доступ до публічної інформації», матеріали справи КСУ були визначені як «для внутрішнього користування» на підставі статті 9 цього Закону. Починаючи з 1 вересня 2014 року категорія «для внутрішнього використання» була видалена для документів, які містились в матеріалах справи КСУ, що була завершена, і КСУ розпочав практику публікації цих матеріалів на вебсайті КСУ. В рамках цього процесу правові висновки по справі були опубліковані на вебсайті КСУ разом з іншими матеріалами справи в контексті конституційного провадження 2010 року.

Оцінка Суду. Застосовність статті 10 Конвенції

Відповідні загальні принципи Суд вже роз'яснював та підсумовував принципи, які є застосовними до оцінки того, чи відмова у доступі до інформації становить втручання у право на свободу вираження поглядів, у справі *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* ([ВП], no. 18030/11, § 149–80, 8 листопада 2016 року). Згідно з цим рішенням стаття 10 Конвенції не наділяє особу правом на доступ до інформації, яка перебуває в розпорядженні органу державної влади, та не зобов'язує Уряд надавати таку інформацію особі. Проте таке право чи такий обов'язок можуть виникати, по-перше, коли розкриття інформації має місце в результаті відповідного судового рішення, а по-друге, за обставин, де доступ до інформації має важливе значення для здійснення права на свободу вираження поглядів, відмова органів влади в цьому становить втручання у таке право (пункт 47 Рішення). Чи мала місце відмова у доступі до інформації і наскільки це становило втручання у право організації-заявника на свободу вираження поглядів має бути оцінено в кожній конкретній справі у світлі обставин справи (див. справу *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary*, згадану вище, § 157). Для подальшого визначення сфери застосування такого права Суд у цьому випадку з огляду на свою прецедентну практику застосування статті 10 Конвенції послався на такі критерії: 1) мета інформаційного запиту; 2) характер запитуваної інформації; 3) особлива роль шукача інформації в її «отриманні та розповсюдженні» для суспільства; 4) чи була запитувана інформація «готовою та доступною» (пункт 49 Рішення). Застосовуючи наведені принципи до цієї справи, починаючи з останнього із перелічених, Суд підкреслює, що не оспорюється той факт,

що запитувана інформація з КСУ була готовою та доступною (пункт 50 Рішення). Повертаючись до особливої ролі організації-заявника в «отриманні та розповсюдженні» інформації суспільству, Суд підкреслює, що роль організації-заявника – недержавної організації як «сторожового пса» в житті українського суспільства не оспорювалась. Організація-заявник у своїх заявах до Суду підкреслювала, що вона має певний досвід в сфері медіа, і що вона опублікувала ряд досліджень стосовно політичного впливу на засоби масової інформації. Те, наскільки організація-заявник пояснила зв'язок між здійсненням функції «сторожового пса» та запитуваною інформацією від КСУ стосовно «мети інформаційного запиту» буде предметом розгляду далі (пункт 51 Рішення). Що стосується характеру запитуваної інформації, Суд вважає, що за обставин цієї справи правові висновки, які вимагала надати організація-заявник, відповідали критерію суспільного інтересу. Вони стосувалися конституційного питання стосовно важливих політичних змін. Більше того, не варто не враховувати того факту, що КСУ, імовірно, змінив свою попередню позицію стосовно важливого конституційного питання з приводу формування коаліції (див. оцінку Венеціанської комісії). При цьому КСУ послався на відповідні юридичні висновки, зміст яких не було процитовано / узагальнено у відповідному рішенні. У світлі таких обставин, імовірно, можна було б очікувати, що зміст юридичних думок може викликати суспільний інтерес (пункт 52 Рішення). Суд не покликаний дослідити в цій справі те, чи мали бути в принципі розкриті документи того виду, про які запитувала організація-заявник. Швидше за все, Суд має встановити те, чи показала організація-заявник на будь-якій стадії провадження, що мета інформаційного запиту полягала в тому, щоб надати їй можливість ефективно здійснювати своє право на свободу вираження поглядів, і що доступ до інформації мав важливе значення для здійснення права згідно з пунктом 1 статті 10 Конвенції. Не є достатнім те, що організація-заявник абстрактно вказала те, що певна інформація має бути доступною відповідно до загального принципу відкритості (пункт 54 Рішення). Суть аргументу організації-заявника полягала в необхідності знати правила формування правлячої коаліції задля допомоги їй в проведенні якісного аналізу та ефективності своєї законодавчої ініціативи / пропаганди у сфері ЗМІ. Організація-заявник не надала жодної інформації, яка б у відповідний час продемонструвала, що вона мала певний досвід або вона провадила діяльність, пов'язану з конституційними питаннями, окрім питань, що стосуються ЗМІ чи інформації, що організація-заявник мала спеціалізацію у відповідних питаннях у сфері конституційного права. Однак провадження в КСУ стосувалось не ЗМІ чи свободи вираження поглядів, а скоріше питань конституційного тлумачення (пункт 57 Рішення). Організація-заявник не стверджувала, що правові думки були необхідними для тлумачення рішення КСУ у сфері впливу на ЗМІ. Зокрема, вона не вказувала, що вона зацікавлена в цій інформації з будь-яких інших причин в будь-якому іншому аспекті під час провадження в суді (наприклад, підозра у можливому порушенні, яке організація-заявник хотіла викрити, і т.п.). Більше того, КСУ вказав організації-заявникові, що ці правові висновки можуть бути

запитані у юридичних шкіл, що надали їх. Проте організація-заявник жодного разу не намагалась запитувати ці думки у шкіл і, що найважливіше, не пояснила, чому вона цього не зробила. Вона також не стверджувала, що вважає такі запити приреченими на неуспіх з будь-якої іншої певної причини (порівняйте *Studio Monitori and Others v. Georgia*, nos. 44920/09 та 8942/10, § 40, 30 січня 2020 року) (пункт 58 Рішення). В цьому контексті Суд повторює, що Конвенція не дозволяє *actio popularis*, проте вимагає як умову індивідуального звернення до Суду, що заявник має аргументувати підстави, з яких він є прямою чи непрямою жертвою порушення Конвенції в результаті дії чи бездіяльності з боку Договірних Держав [див. *Cengiz and Others v. Turkey*, nos. 48226/10 and 14027/11, § 49, ECHR 2015 (витяги)]. Це означає, як зазначено вище, що організація-заявник не може, пославшись на статтю 10 Конвенції, посилатись на абстрактне обмеження доступу до інформації, яка на його / її думку, має бути принципово доступною, проте мала б продемонструвати, що доступ до запитованої інформації має важливе значення для здійснення свого права на свободу вираження поглядів, тому відмова у доступі до певної інформації становила втручання у це право (пункт 59 Рішення).

Заява відхилена як несумісна *ratione materiae* згідно з положеннями Конвенції відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції (умови прийнятності).

6. Справи, в яких констатовано порушення статті 10 Конвенції з огляду на ненадання інформації, яка становила суспільний інтерес

6.1. [CASE OF CANGI v. TURKEY](#) (Заява № 24973/15)

Аспект: члену ініціативної групи було відмовлено в одержанні офіційної копії протоколу засідання Комітету з питань культурної та природної спадщини щодо планів збереження стародавнього містечка і запланованого будівництва греблі

Дата прийняття: 29/01/2019

Дата набуття статусу остаточного: 29/04/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

У певний час заявник був членом ініціативної групи, що складалася з приватних осіб та неурядових організацій, які намагалися запобігти руйнуванню стародавньої ділянки міста. Справа стосувалася відмови органів влади надати заявнику офіційну копію протоколу засідання Комітету з питань культурної та природної спадщини щодо планів збереження стародавнього містечка і запланованого будівництва греблі. Запит заявника на отримання інформації був відхилений адміністративними судами, і його індивідуальна скарга, подана до Конституційного суду, була оголошена неприйнятною. Посилаючись на статтю 10 Конвенції, заявник скаржився на порушення його права отримувати та передавати інформацію, що представляє суспільний інтерес, як громадянина і члена неурядової організації, що бореться за захист стародавнього містечка і сприяє поінформованості громадськості з цього питання.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

6.2. [CASE OF SZUROVE CZ v. HUNGARY](#) (Application no. 15428/16)

Аспект: журналісту було необґрунтовано відмовлено у наданні інформації щодо умов утримання біженців та осіб, що шукають притулку, у відповідних установах

Дата прийняття: 08/10/2019

Дата набуття статусу остаточного: 24/02/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Заявник є журналістом інтернет-порталу новин. 7 травня 2015 року заявник зконтактував з громадською соціальною організацією з метою висвітлити діяльність приймальних центрів для шукачів притулку та біженців. Його було поінформовано про те, що запит на отримання відповідного дозволу має бути адресований до Офісу міграції та громадянства (Офіс). Запит заявника було відхилено пресцентром Офісу 12 травня 2015 року, який послався на необхідність захистити особисті права осіб, що перебувають в приймальному центрі. 14 вересня

2015 року заявник повторно звернувся до Офісу із новим запитом про надання доступу до Дебреценського центру прийому для написання звіту про умови проживання осіб, які шукають притулку. Заявник вказав, що він бажає зробити декілька фотографій, але лише тих осіб, які попередньо нададуть згоду на це, та, якщо це необхідно, відбере письмові дозволи на фотозйомку. Проте цього ж дня Офіс відмовив у задоволенні запиту заявника, оскільки такі його дії нібито порушували б право на приватне життя та безпеку шукачів притулку. Зокрема, Офіс вказав, що більшість осіб, які перебували у приймальних центрах, мають побоювання бути переслідуваними, а тому таке висвітлення в засобах масової інформації може становити ризик для шукачів притулку у разі їх викриття. Заявник ініціював перегляд законності відмови Офісу, однак без успіху. Адміністративний суд визнав його позов неприйнятним, оскільки відмова не була адміністративним рішенням згідно з національним законодавством, а тому вона не могла бути предметом судового перегляду.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

6.3 CASE OF CENTRE FOR DEMOCRACY AND THE RULE OF LAW v. UKRAINE (Application no. 10090/16)

Аспект: Центральна виборча комісія відмовила недержавній організації в отриманні інформації з резюме кандидатів на виборах до парламенту

Дата прийняття: 26/03/2020

Дата набуття статусу остаточного: 26/06/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася відмови заявникові у доступі до публічної інформації, а саме до автобіографій політичних лідерів, що містилася у їхніх резюме, поданих до виборчої комісії для участі у парламентських виборах 2014 року. Центр демократії та верховенства права (українська недержавна організація) – заявник у справі, у листопаді 2014 року звернувся до Центральної виборчої комісії (ЦВК) із вимогою надати копії автобіографій, поданих кандидатами на вибори попереднього місяця. П'ять із шести кандидатів раніше займали державні посади, зокрема, попередній Прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко, мер міста Києва Віталій Кличко та Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк. Комісія відмовила заявникові, надавши лише витяги з документів, які раніше були опубліковані на офіційному вебсайті ЦВК. У подальшому це рішення було оскаржено заявником у судовому порядку. Суд першої інстанції, відмовляючи у задоволенні позовних вимог, вирішив, серед іншого, що згідно із Законом «Про інформацію» інформація, що містилася в автобіографіях кандидатів, є конфіденційною і може бути розкрита лише у визначених законом випадках. Заявник не обґрунтував, що така інформація є необхідною саме для ефективної реалізації громадянами свого виборчого права.

Зокрема, інформація про кандидатів була опублікована на вебсайті ЦВК згідно з Законом «Про вибори народних депутатів». З цього закону вбачалося, що кандидати надали свою згоду лише щодо тієї інформації, яка відповідно до закону мала бути опублікована на вебсайті ЦВК. А отже, не було згоди на розголошення іншої інформації. Рішеннями апеляційного та касаційного судів (серпень та вересень 2015 року відповідно) рішення суду першої інстанції залишено без змін. Заявник у справі скаржився, що органи державної влади відмовили йому у доступі до інформації, необхідної для ефективного здійснення своїх прав відповідно до статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Оцінка Суду. Наявність втручання.

Суд вже роз'яснював та узагальнював принципи, які є застосовними при оцінці того, чи становить відмова у доступі до інформації втручання у право на свободу вираження поглядів, у справі *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* ([ВП], по. 18030/11, § 149–80, 8 листопада 2016 року) (пункт 81 Рішення). Як зазначив Суд у цьому рішенні, питання чи є відмова у доступі до інформації втручанням у право на свободу вираження поглядів заявника і в якій мірі має бути оцінено в кожному окремому випадку з урахуванням його конкретних обставин (там само, § 158). Для такої оцінки відповідними є чотири критерії:

- 1) мета інформаційного запиту;
- 2) характер / природа запитуваної інформації;
- 3) особлива роль шукача / запитувача інформації в «отриманні та передачі» інформації суспільству;
- 4) чи запитувана інформація є готовою та доступною (пункт 82 Рішення). Інформація, дані чи документи, до яких запитується доступ, мають, як правило, відповідати критерію суспільного інтересу для того, щоб викликати необхідність її розкриття згідно з Конвенцією.

Така необхідність може існувати там, де, окрім іншого, розкриття інформації забезпечує прозорість ведення державних справ або питань, які становлять інтерес для суспільства в цілому, і завдяки чому дозволяється участь суспільства в цілому у державних справах (там само, § 161) (пункт 84 Рішення). Суд підкреслював, що визначення того, що може бути предметом суспільного інтересу, буде залежати від обставин кожної справи. Суспільний інтерес належить до питань, які впливають на суспільство настільки, що воно може законним чином цікавитись ними, які привертають його увагу або які стосуються його в значній мірі, особливо коли вони мають вплив на добробут громадян або життя суспільства / громади. Це також стосується питань, які можуть призвести до значних суперечок, стосуються важливих соціальних питань або проблеми, до якої суспільство має інтерес чи про яку має бути поінформованим. Суспільний інтерес не може бути зменшено до жаги суспільства на інформацію про приватне життя інших осіб чи бажання аудиторії до сенсацій чи навіть вуайєризму. Для з'ясування того, чи належить документ до предмета загальної важливості, необхідно оцінити документ в цілому з урахуванням наявного в ньому змісту (там само, § 162) (пункт 85 Рішення). У зв'язку з цим згідно зі своєю прецедентною

практикою Суд визначає привілейоване становище політичних промов та дебатів з питань, що становлять суспільний інтерес. Обґрунтування у вузькому значенні того, що відповідно до пункту 2 статті 10 Конвенції заборонено обмежувати такі вислови, також сприяє праву на доступ до такої інформації, яка зберігається державними органами, відповідно до пункту 1 статті 10 (там само, § 163) (пункт 86 Рішення). Важливим аспектом є те, чи особа-запитувач інформації робить це з метою інформування суспільства як громадського «сторожового пса». Проте це не означає, що право на доступ до інформації має поширюватись виключно на недержавні громадські організації чи пресу / ЗМІ. Високий рівень захисту також поширюється на академічних шукачів та авторів літератури з питань, що становлять суспільний інтерес. Враховуючи важливу роль, яку відіграє інтернет у збільшенні доступу громадськості до новин та сприянні поширенню інформації, функція блогерів і популярних користувачів може бути прирівняна до функції «сторожових псів» щодо захисту, передбаченого статтею 10 Конвенції (там само, § 168) (пункт 87 Рішення). Факт готовності та доступності запитуваної інформації становить важливий аспект в загальній оцінці того, чи становила відмова у наданні інформації «втручання» у право на «отримання та розповсюдження» інформації, що підпадає під захист цього положення (там само, § 170). Інші принципи Принципи, які є застосовними до оцінки того, чи було втручання у право на свободу вираження поглядів «передбачене законом», нещодавно були викладені у справі *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* ([ВП], no. 931/13, § 142–145, 27 червня 2017 року) (пункт 89 Рішення). Принципи стосовно питання, чи було втручання у право на свободу вираження поглядів «необхідним у демократичному суспільстві», наведені у рішенні у справі *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* [ВП], згаданій вище, § 187) (пункт 90 Рішення).

Застосування наведених вище принципів до обставин цієї справи. Підхід Суду.

Суд підкреслює, що організація-заявник запитувала копії зазначених резюме, а не просто інформацію з них. Окрім інформації, вже опублікованої ЦВК, резюме містили таку інформацію про кандидатів: освіта, досвід роботи, досвід роботи в органах державної служби, в тому числі на виборних посадах, список членів сім'ї, адреси, номери телефону (пункт 91 Рішення). У своїх доводах до Суду, організація-заявник визнала, що адреси та номери телефонів кандидатів не могли бути розголошені. Щодо списку членів сім'ї, то сама організація-заявник зазначила, що така інформація була доступна з альтернативних ресурсів, проте не спромоглась пояснити чому вона не змогла отримати її з таких ресурсів. Відповідно, Суд не вважає, що компанія-заявник навела аргументи щодо наявності втручання у її право за статтею 10 Конвенції щодо цього (пункт 92 Рішення). Відповідно, питаннями, які залишається вирішити Суду, є те, чи була відмова у розкритті організації-заявнику інформації про освіту та досвід роботи (включно з історією роботи в органах державної влади), яку політичні лідери включили до своїх офіційних резюме, наданих ЦВК у рамках виборчого процесу, порушенням права організації-заявника за статтею 10 Конвенції (пункт 93 Рішення). Суд підкреслює, що на національному рівні компанія-заявник запитувала не лише інформацію,

яка містилась в резюме, а і самі їх копії. Проте національне законодавство, зокрема пункт 7 статті 6 Закону «Про доступ до публічної інформації», що було надалі підтверджено Вищим адміністративним судом України, передбачало, що в таких випадках органи влади мають самостійно обирати з-поміж різних частин інформації, яка міститься в запитованому документі, та розкрити ту інформацію, яка може бути розкрита: або шляхом редагування запитованого документу або шляхом надання його редагованої копії, чи вилучення відповідної інформації з документів, як зробила ЦВК (пункт 94 Рішення). Відповідно, наступне питання, яке має з'ясувати Суд, полягає в тому, чи відмова у наданні інформації організації-заявникові про освіту та досвід роботи з резюме кандидатів до Парламенту державою-відповідачем становила порушення його права на свободу вираження поглядів (пункт 95 Рішення).

Наявність втручання.

Враховуючи широке публічне висвітлення таких осіб, Суд вважає, що значна частина інформації про їхню освіту та досвід роботи вже була у публічному доступі. Проте, як переконливо пояснила організація-заявник, їй була необхідна саме ця інформація, яка була надана з перших рук самими кандидатами в народні депутати. Уряд не заперечував того, що конкретна інформація була доступною на той час з інших ресурсів (пункт 98 Рішення). Суд також вважає, з тих самих причин, що запитувана організацією-заявником інформація відповідала тесту на суспільний інтерес. Особи, яких стосувалась інформація, були провідними політиками, які мали особливу популярність. Суд погоджується, що суспільство мало інтерес щодо їхнього досвіду та доброчесності безпосередньо перед виборами (пункт 99 Рішення). Роль організації-заявника як недержавної організації, що здійснює важливу функцію «сторожового пса», не оспорується (пункт 100 Рішення). Також не оспорується те, що інформація була готовою та доступною (пункт 101 Рішення). У зв'язку з цим, відмовляючись розкривати інформацію організації-заявникові про освіту та досвід роботи топ-кандидатів, яка містилась у їхніх офіційних резюме, поданих до ЦВК в рамках виборчого процесу, органи влади перешкоджали використанню нею права на свободу отримання та розповсюдження інформації таким чином, що вражає саму суть права за статтею 10 Конвенції (пункт 102 Рішення).

Суд повторює, що втручання у право організації-заявника за пунктом 1 статті 10 Конвенції буде порушувати Конвенцію, якщо воно не відповідатиме вимогам пункту 2 статті 10 Конвенції. Тому варто визначити, чи було таке втручання «передбачено законом», чи переслідувало одну чи декілька законних цілей, викладених в цьому пункті, і чи було «необхідним у демократичному суспільстві» задля досягнення цих цілей (див. *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung v. Austria*, no. 39534/07, § 37, 28 листопада 2013 року) (пункт 103 Рішення). *Передбачено законом.*

Організація-заявник визнала, що обмеження розкриття інформації щодо освіти було «передбачено законом», а саме статтею 11 Закону «Про інформацію». Суд не вбачає підстав для іншого висновку (пункт 104 Рішення). Водночас Суд повторює,

що багато законів сформульовані в поняттях, які тією чи іншою мірою є розпливчастими, а їхнє тлумачення та застосування є питаннями практики. Роль судового розгляду, покладена на національні суди, полягає саме в тому, щоб такі сумніви в тлумаченні були розвіяні. Таким чином, повноваження Суду в частині розгляду питання дотримання національного законодавства є обмеженими, оскільки тлумачити та застосовувати національне законодавство мають національні органи і, в першу чергу, суди. Якщо тлумачення не є свавільним або явно необґрунтованим, роль Суду полягає в тому, щоб з'ясувати, чи є сумісними з Конвенцією наслідки такого тлумачення (див. *Radomilja and Others v. Croatia* [ВП], nos. 37685/10 and 22768/12, § 149, 20 березня 2018 року). Тлумачення національними судами того, що, вимагаючи публікації лише певної інформації, поданої кандидатами, Закон «Про вибори Верховної Ради України» побічно забороняє розголошення будь-якої іншої інформації, не може бути визнано явно необґрунтованим. Таким же чином, відкритий характер списку конфіденційної інформації відповідно до статті 11 Закону «Про інформацію» не обов'язково сам по собі порушує питання. Дійсно, досвід роботи, на відміну від освіти, не згадується в цьому положенні. Проте це положення має загальний характер. Тому можуть бути чіткі контексти, які дозволять розумно або навіть імперативно тлумачити таке загальне положення, як запобігання розголошенню інформації про трудову діяльність іншої особи, для того, щоб поважати її право на приватне життя (пункт 109 Рішення). Суд відхиляє аргументи організації-заявника щодо непередбачуваності втручання за законом (пункт 112 Рішення).

Легітимна мета.

Суд готовий погодитись з доводами Уряду, які не оспоруються організацією-заявником у цій частині, про те, що втручання переслідувало легітимну мету захисту прав інших осіб від втручання (див. *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* [ВП], § 186 та *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung v. Austria*, § 39) (пункт 113 Рішення).

«Необхідним у демократичному суспільстві».

Спершу Суд має визначити, чи розголошення інформації про освіту, досвід роботи політичних лідерів, яку вимагала організація-заявник, підпадає під поняття «приватне життя» за статтею 8 Конвенції (пункт 114 Рішення). Суд підкреслює, що хоча така інформація є особистими даними, які пов'язані з освітою та професійною діяльністю політичних лідерів, останні переважно належать до публічної сфери (див. *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* [ВП], § 194). З причин, наведених у пункті 117 нижче, розголошення такої інформації не призвело б до того, щоб відбулося громадське обговорення політичних лідерів у більшому обсязі, ніж вони передбачали, зареєструвавшись як кандидати з топ-списків партій під час парламентських виборів (пункт 115 Рішення). Відповідно, Суд вважає, що Уряд не спромігся довести того, що інтереси політичних лідерів сягали такого рівня, що могли б бути підставою для застосування статті 8 Конвенції для урівноваження проти ефективного використання організацією-заявником свого права, захищеного пунктом 1 статті 10 Конвенції. Однак захист особистої інформації

політичних лідерів становить легітимну мету, що дозволяє обмежувати свободу вираження поглядів за пунктом 2 цього положення. Таким чином, важливим питанням є те, чи засоби, використані для захисту цих інтересів, були пропорційними переслідуючій меті (пункт 116 Рішення). Як підкреслив Суд вище, відповідні особи були популярними політичними діячами. Вони надали свої резюме в контексті висунення своїх кандидатур на національних парламентських виборах, тим самим піддаючи їхні кваліфікацію та послужний список ретельному громадському контролю. Більше того, вони зробили це в рамках того, що національне законодавство на той час визначало інформацію, яку вони подавали до ЦВК, як «відкриту», хоча національні суди тлумачили це положення обмежувально (пункт 117 Рішення). Що стосується інформації про освіту кандидатів та їхній досвід роботи, суд встановив, що національні суди не спромоглися провести належне урівноваження / балансування, порівнюючи шкоду потенційного розголошення інформації, яка могла бути завдана політикам, з нерозголошенням такої інформації з наслідками для ефективного здійснення організацією-заявником свого права на свободу вираження поглядів. Імовірно, вони намагалися взяти до уваги останній аспект балансування, підсумувавши, що необхідність розголошення інформації з точки зору ефективного використання права не була продемонстрована. Проте не було спроб оцінити перший аспект балансування: ступінь потенційної шкоди, яка могла б бути завдана приватності політиків. Не було жодним чином пояснено, як приватність двох політиків, які за своєю власною волею опублікували свої резюме, могла бути порушена за таких обставин (пункт 118 Рішення). Звичайно, організація-заявник дещо ускладнила завдання органам влади у проведенні балансування, не навівши причин свого запиту. Проте такі причини не були обов'язковим елементом запиту про інформацію згідно з національним законодавством, і, отримавши відмову, організація-заявник пояснила свої причини під час провадження у національних судах. Немає жодних ознак того, що національним судам заважали норми законодавства чи інші міркування взяти додаткову інформацію до уваги та, можливо, з огляду на це переоцінити висновки ЦВК (порівняйте, *mutatis mutandis*, *Les Authentiks and Supras Auteuil 91 v. France*, nos. 4696/11 and 4703/11, § 51, 27 жовтня 2016 року) (пункт 119 Рішення). Таким чином, рішення про відмову організації-заявнику в доступі до інформації про освіту та досвід роботи політичних лідерів, яка містилася в їхніх резюме, поданих в рамках парламентських виборів, не було «необхідним у демократичному суспільстві» (пункт 120 Рішення).

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів) у зв'язку із відмовою у доступі до публічної інформації.

7. Інше

7.1. CASE OF HERBAL v. HUNGARY (Application no. 11608/15)

Аспект: банк звільнив заявника (консультанта з питань оплати праці) за публікації статей і участь у дискусіях на вебресурсі в контексті, який, на думку банку, порушував правила конфіденційності та «довіри між роботодавцем і працівником»

Дата прийняття: 05/11/2019

Дата набуття статусу остаточного: 05/02/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася звільнення заявника з посади експерта з управління персоналом банку у зв'язку із розміщенням ним статей з питань кадрової роботи на вебсайті. З 2006 року заявник – Х. працював експертом з управління персоналом банку «О.». До його обов'язків належав аналіз та розрахунок заробітної плати та управління персоналом. На час подій роботодавець Х. запровадив реформу політики оплати праці, залучивши до цього Х. Відповідно до кодексу етики банку «О.» Х. був зобов'язаний не публікувати офіційно або неофіційно будь-яку інформацію, що стосується функціонування та діяльності його роботодавця. В січні 2011 року Х. разом із А. Н. створили вебсайт для обміну інформацією, у тому числі про заходи з питань управління кадровими ресурсами. На вебсайті також було розміщено інформацію про Х. (з його фото) як про експерта з управління кадровими ресурсами, який працював в одному з найбільших національних банків, без зазначення назви останнього. В січні 2011 року на цьому Інтернет-ресурсі було розміщено дві статті. Перша стаття, автором якої була А. Н., стосувалася загальних питань щодо управління кадровими ресурсами; друга стаття за авторством Х. – оподаткування заробітної плати. 11 лютого 2011 року заявника було звільнено за порушення правил конфіденційності. Роботодавець (банк «О.») стверджував, що діяльність Х. із надання освітніх послуг з управління кадровими ресурсами порушувала його економічні інтереси. Так, з огляду на характер займаної Х. посади він володів інформацією, розповсюдження якої могло б вплинути на бізнес-інтереси банку. Не погодившись, Х. звернувся з позовом до суду, оскаржуючи своє звільнення. 26 червня 2012 року Будапештський суд з розгляду трудових спорів відмовив Х. у задоволенні позову, встановивши, що вебсайт та зміст розміщених на ньому статей становлять порушення обов'язку «взаємної довіри». Суд підкреслив, що Х. адміністрував вебсайт і питання того, чи є він автором оспорюваних статей, не має значення для оцінки суду. Суд також встановив, що поведінка Х. поставила під загрозу бізнес-інтереси банку «О.», що є порушенням пункту 5 статті 3 Трудового кодексу, незалежно від того, чи була заподіяна шкода. Окрім цього, суд підкреслив, що Х. розповсюдив інформацію щодо виконання ним своїх посадових обов'язків, яку отримав саме під час роботи в банку. Х. подав апеляцію, аргументуючи свою незгоду тим, що він не міг бути

відповідальним за статті, авторами яких є інші особи, і що він не адміністрував сайт. Більше того, він не мав наміру розкривати ділові таємниці свого роботодавця, однак брав участь у професійних обговореннях. 26 березня 2013 року Будапештський Високий суд підтримав апеляцію заявника. Високий суд зауважив, що не мало значення, хто був автором оспорюваних статей, адже оскільки Х. виступав на сайті як експерт, то він був причетним до цих статей. Однак у статтях обговорювалася політика управління людськими ресурсами в загальному аспекті, яка не була пов'язана з банком «О.». Високий суд також зазначив, що елемент обміну знаннями на вебсайті не означав, що Х. мав намір розкрити інформацію, яку він отримав під час роботи. Розглянувши апеляцію, Високий суд дійшов висновку, що поведінка Х. не поставила під загрозу ділові інтереси його роботодавця, а звільнення Х. за порушення довіри не було законним. 3 вересня 2014 року Верховний суд (Kúria) задовольнив подану банком «О.» заяву про перегляд та підтримав висновки суду першої інстанції, вказавши, що поведінка Х. могла поставити під загрозу ділові інтереси його роботодавця. Окрім іншого, Верховний суд дійшов висновку, що подібність між статтями вебсайту та посадовими обов'язками Х. продемонструвала, що Х. розповсюдив інформацію про чинну політику його місця роботи і що він мав намір розповсюджувати інформацію, отриману під час роботи в банку «О.», порушуючи кодекс етики цього банку. Надалі Х. подав конституційну скаргу на те, що суди не взяли до уваги його право на свободу вираження поглядів. Конституційний суд відхилив його скаргу, встановивши, що зміст вебсайту не був захищений свободою вираження поглядів, оскільки статті не висвітлювали питання, що мали суспільний інтерес.

Оцінка Суду.

Загальні принципи, застосовані в світлі прецедентної практики ЄСПЛ щодо свободи вираження поглядів, були узагальнені у справі *Medžlis Islamske Zajednice Brčko and Others v. Bosnia and Herzegovina* ([ВП], no. 17224/11, § 5–77, 27 червня 2017 року) (пункт 35 Рішення).

Суд розглянув справи щодо свободи вираження поглядів державних службовців, і стаття 10 була застосовною до робочого місця в цілому (див.: *Kudeshkina v. Russia*, no. 29492/05, § 85, 26 лютого 2009 року). Суд також встановив, що повідомлення працівником сектору державної служби про неврегульовану поведінку або правопорушення на робочому місці має, за певних обставин, користуватися захистом (див.: *Guja v. Moldova* [ВП], no. 14277/04, § 72, ECHR 2008). Разом з тим Суд також зауважив, що коментарі, які стосувалися сфери зайнятості заявника на державній службі та були зроблені ним відповідно до його посадових обов'язків, не включали в себе тверджень або думок у контексті публічних дебатів та не мали відношення до свободи вираження поглядів (див.: *Harabin v. Slovakia*, no. 58688/11, § 151–153, 20 листопада 2012 року) (пункт 36 Рішення). Суд надалі встановив, що стаття 10 Конвенції також застосовна, коли відносини між роботодавцем та працівником врегульовані, як у цій справі, приватним правом, і що держава має позитивні зобов'язання захищати право на свободу вираження поглядів навіть у сфері відносин між індивідами (див.: *Heinisch v. Germany*,

но. 28274/08, § 44, ECHR 2011 (витяги), з подальшими посиланнями). Відповідальність органів влади буде мати місце у разі, якщо факти, які будуть оскаржені, походять з неспроможності з їхнього боку забезпечити заявникам здійснення права, передбаченого статтею 10 Конвенції. Тоді як межа між позитивними та негативними зобов'язаннями держави відповідно до Конвенції не має точного визначення, застосовні принципи є аналогічними. В обох випадках має бути дотримано справедливого балансу між конкуруючими інтересами індивіда та суспільства в цілому, з урахуванням свободи розсуду, яку використовує держава (див.: *Palomo Sánchez and Others v. Spain* [ВП], nos. 28955/06 та 3 інші заяви, § 60 та 62, ECHR 2011). Суд також установив, що така свобода розсуду має істотне значення і щодо комерційних промов. Стосовно цього стандарти перевірки можуть бути менш суворими (див.: *mutatis mutandis, Demuth v. Switzerland*, no. 38743/97, § 41–42, ECHR 2002-IX; *Markt Intern Verlag GmbH and Klaus Beermann v. Germany*, § 33, 20 листопада 1989 року, Series A no. 165) і свобода розсуду держави є широкою (див. *Ashby Donald and Others v. France*, no. 36769/08, § 39, 10 січня 2013 року) (пункт 37). ЄСПЛ раніше зауважував, що трудові відносини мають бути засновані на взаємній довірі. Якщо вимога діяти добросовісно в контексті трудового договору не має на увазі абсолютної відданості роботодавцеві або обов'язку діяти на свій розсуд з урахуванням інтересів роботодавця, то деякі прояви свободи вираження поглядів, які можуть бути законними в інших контекстах, не можуть бути законними в трудових відносинах (див. *Palomo Sánchez and Others v. Spain*, процитований вище, § 76) (пункт 38 Рішення). У цій справі застосовний захід, на який скаржився заявник, а саме звільнення, був прийнятий не державними органами влади, а приватним банком, його рішення підтримали національні суди. За таких обставин ЄСПЛ вважає, що доцільно розглянути скаргу з точки зору позитивних зобов'язань держави-відповідача за статтею 10 Конвенції. Таким чином, Суд з'ясує, чи забезпечили національні судові органи, відхиляючи скарги заявника на його звільнення, право на свободу вираження поглядів, гарантоване статтею 10 Конвенції, в контексті трудових відносин і балансу між правом роботодавця на захист своїх комерційних інтересів (пункт 39 Рішення). За відсутності будь-якого правопорушення, яке заявник міг би піддати розголосу, Суд не вважає необхідним з'ясувати ті питання, що є основними у справах про розкриття інформації, але вважає, що такі елементи є релевантними при розгляді питання щодо допустимого обмеження свободи вираження поглядів у трудових відносинах, а саме: характер промови, мотиви автора, шкода, заподіяна такою промовою роботодавцеві та суворість застосовного покарання (пункт 40 Рішення). По-перше, ЄСПЛ не погоджується з висновком Конституційного суду про те, що такий тип промови, адресований професійній аудиторії, не може бути захищеним правом на свободу вираження поглядів, оскільки він не мав характеристик обговорення питань, які становлять суспільний інтерес. По-друге, хоча коментарі, мотивовані особистими скаргами чи антагонізмом, не підлягають істотному захисту з позицій свободи вираження поглядів, Суд зазначив, що національні суди

не встановили таких мотивів у діях заявника. ЄСПЛ також не ставив під сумнів, що думки, висвітлені на вебсайті, стосуються професії і направлені на обмін знаннями. По-третє, Суд зазначив, що увага національних судів була направлена саме на питання потенційної шкоди, що могла бути завдана законним інтересам банку при можливому розкритті конфіденційної ділової інформації заявником. Проте навіть з огляду на певний рівень поваги за національним законодавством до роботодавців, щоб визначити, яка поведінка може порушити трудові відносини без явного виявлення такого порушення, ані банк, ані Верховний суд не спромоглися продемонструвати, як така промова могла негативно вплинути на банк. І щодо останнього елемента, було зрозуміло, що на заявника було накладено суворе покарання, оскільки він втратив роботу без будь-якої оцінки можливого застосування до нього менш суворого заходу. Суд встановив, що національні органи влади не надали переконливих аргументів того, що відмова заявнику в оскарженні свого звільнення була заснована на справедливому балансі щодо прав кожної зі сторін. Відповідно, вони не виконали своїх зобов'язань за статтю 10 Конвенції, а тому мало місце порушення цієї статті.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

7.2. CASE OF SCHEIRING AND SZABÓ v. HUNGARY (Application no. 609/14)

Аспект: на заявників (парламентарів) парламент наклав штраф у зв'язку з демонстрацією ними плакату на суспільно важливу тему під час засідань

Дата прийняття: 03/12/2019

Дата набуття статусу остаточного: 03/12/2019 (Комітет)

Обидва заявники – Ш. та С. на час подій, що мали місце у справі, були членами парламенту. Під час пленарного засідання та прийняття рішень за порядком денним парламентської сесії 9 грудня 2013 року заявники принесли плакат великого розміру зі словами: «Кого ви захищаєте? Досить брехати про справу NAV (широкомасштабний скандал про податкове шахрайство та корупцію в урядових колах)» до зали засідань (the Chamber) та розмістили його там. Спікер, вимагаючи дотримуватись порядку, закликав заявників припинити негайно свої дії. Декілька членів парламенту вигукували коментарі стосовно поведінки заявників. Оскільки заявники продовжували демонструвати плакат, спікер повідомив їх про те, що відповідно до законодавства, яким регламентовано питання діяльності парламенту, він запропонує накласти на заявників санкції, аналогічні тим, які застосовувались у попередніх випадках. Заявники перемістили плакат до галереї зали засідань (the Chamber) та розмістили його над місцями членів парламенту. Плакат залишався в галереї до того часу, поки його не забрали працівники апарату. 12 грудня 2013 року спікер надав пропозицію про накладення штрафу на заявників у розмірі 50 000 угорських форинтів (еквівалент 170 євро)

та 131 000 угорських форинтів (еквівалент 440 євро) за їхню поведінку, яка була відображена в протоколі і вважалася серйозним правопорушенням парламентського порядку відповідно до положень Закону про парламент. У пропозиції зазначалось, що на С. має бути накладено штраф у більшому розмірі, оскільки вона раніше вже вчиняла подібні правопорушення. Ця пропозиція була підтримана парламентом на пленарному засіданні 16 грудня 2013 року без дебатів. ЄСПЛ у цій справі вказав, що до заявників було застосовано штраф як санкцію за порушення порядку в Парламенті шляхом демонстрації великого банера під час прийняття парламентом пропозиції щодо порядку денного та поточної роботи. Він також зазначив, що на той момент національне законодавство не передбачало таких заходів. Процедура у справі заявників складалася з письмової пропозиції спікера про накладення штрафів та подальшого її прийняття на пленарному засіданні без обговорень. Більше того, Суд зазначає, що рішення від 16 грудня 2013 року не містило жодних причин, що пояснювали б, чому поведінка заявників вважалася серйозно образливою для парламенту.

ЄСПЛ дійшов висновку, що оскаржене втручання у право заявників на свободу вираження поглядів не було «необхідним у демократичному суспільстві», оскільки воно не супроводжувалось належними процедурними гарантіями.

Тому було констатовано порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

7.3. CASE OF MAGYAR KÉTFARKÚ KUTYA PÁRT v. HUNGARY (Application no. 201/17)

Аспект: партію було притягнуто до відповідальності за розроблений під час референдуму мобільний додаток, який дозволяв анонімно розміщувати фото і коментарі щодо дійсних і недійсних бюлетенів; відповідальність за такі дії не була чітко передбачена законодавством; окрім того, не було обґрунтовано, які саме «негативні наслідки» спричинили дії заявника (партії)

Дата прийняття: 20/01/2020

Дата набуття статусу остаточного: 20/01/2020 (Велика Палата)

Заявником у цій справі є політична партія – Magyar Kétfarkú Kutya Párt (the Hungarian Two-tailed Dog Party), зареєстрована в м. Будапешт. Справа стосувалася порушення права на свободу вираження поглядів у зв'язку з мобільним додатком політичної партії, за допомогою якого виборці могли фотографувати, анонімно завантажувати та коментувати недійсні виборчі бюлетені /голоси під час референдуму щодо імміграції у 2016 році. У вересні 2016 року партія, яка критикувала політичний устрій та уряд, розробила мобільний додаток, що давав змогу виборцям завантажувати, оприлюднювати та коментувати недійсні виборчі бюлетені впродовж референдуму щодо схвалення плану ЄС про переселення, осіб, які шукають притулку. На ініційований Урядом референдум, проведений

у жовтні 2016 року, було винесено питання «Чи бажаєте Ви, щоб Європейський Союз прописав обов'язкове розселення не угорських громадян в Угорщині без згоди парламенту?». У світлі кампанії декілька опозиційно налаштованих партій закликали виборців бойкотувати референдум або подавати недійсні бюлетені, які не будуть враховані в кінцевому підсумку, що могло бути розцінено як відхилення від ідеї референдуму. Партія (заявник), на протипагу таким закликам, розробила додаток «Cast an invalid ballot» («Видача недійсних виборчих бюлетенів»), який виборці могли використовувати для публікації анонімних фото дійсних і недійсних виборчих бюлетенів та розміщення коментарів про те, чому вони так проголосували. Після поданої приватною особою скарги Національна виборча комісія (Комісія, the National Election Commission) наклала на партію штраф, встановивши, що створення і використання додатка є агітаційною діяльністю і порушує правила проведення чесних / справедливих виборів, таємницю голосування і використання прав відповідно до їх мети. Партія звернулася до суду зі скаргою, проте Верховний суд (Kúria) залишив у силі рішення про використання прав відповідно до мети і зменшив розмір штрафу. Скарга партії до Конституційного суду була визнана неприйнятною. У Рішенні Палати суддів ЄСПЛ від 23 січня 2018 року у цій справі констатовано порушення статті 10 Конвенції. Суд, зокрема, підкреслив, що партія-заявник розробила додаток саме з метою дати змогу виборцям використовувати інформацію та комунікаційні технології задля обміну анонімними знімками недійсних виборчих бюлетенів недійсних виборчих бюлетенів. Таким чином, додаток мав комунікаційну цінність, оскільки становив суспільний інтерес. Як зазначив Верховний суд, неможливість ідентифікувати виборців через анонімне завантаження фото та їх опублікування в додатку не вплинула на чесність / справедливість проведення голосування. Таким чином, Палата суддів ЄСПЛ встановила, що обмеження свободи вираження поглядів партії не слугувало легітимній меті відповідно до пункту 2 статті 10 Конвенції. 28 травня 2018 року Велика Палата ЄСПЛ задовольнила клопотання Уряду про передачу справи на її розгляд. Слухання відбулося 21 листопада 2018 року.

Рішення ЄСПЛ.

Суд установив, що партія-заявник використовувала своє право на свободу вираження поглядів шляхом запуску мобільного додатка та заклику виборців до оприлюднення недійсних виборчих бюлетенів. Органи влади та суди послались, зокрема, на положення закону про вибори в частині використання прав відповідно до мети як одного із принципів виборчого процесу та на інше положення цього ж закону щодо штрафів за порушення правил агітації. Ці правові документи були доступні, проте найважливішим питанням для Суду було те, чи могла знати партія-заявник про те, що фотографування та завантаження фотографій виборчих бюлетенів анонімним шляхом могло порушити виборче законодавство, якщо не було конкретного законодавчого акта, який би врегулював такі дії. Відповідно до рішення Конституційного суду 2008 року закон не встановлював того, що могло б розцінюватись як порушення принципу використання прав відповідно до мети,

а тому Комісія та суди мають вирішувати такі питання у кожній конкретній справі. Таким чином, відсутність чіткості щодо цього означала, що національні органи влади мали б проявити особливу обережність при тлумаченні положень законодавства, враховуючи можливі ризики у використанні виборчих прав, включно з вільним обговоренням публічних справ.

Суд наголосив, що Конституційний суд та Верховний суд встановили в деяких справах, що положення було порушено, якщо поведінка, пов'язана з голосуванням, мала «негативні наслідки» для інших осіб, включно з порушенням їхніх прав. У справі партії-заявника Верховний суд відхилив деякі твердження Комісії про порушення виборчого права, проте пояснення про те, яким чином дії партії становили «негативні наслідки», надано так і не було. Коли Комісія постановила Керівні принципи, якими заборонялось фотографувати бюлетені, ці принципи не були юридично обов'язковими. До того ж Верховний суд прояснив відповідність та правові наслідки Керівних принципів вже після референдуму. ЄСПЛ зазначив, що справа партії-заявника була першою, коли органи влади застосували принцип використання прав відповідно до мети до використання мобільного додатка з метою анонімного розміщення фотографій виборчих бюлетенів. Хоча перше застосування законодавчих положень саме собою не робить їх тлумачення непередбачуваним, адже кожне правове положення в певний момент має бути перевірено вперше, у справі партії-заявника передбачуваність була особливо важливою, оскільки вона стосувалась обмеження свободи вираження поглядів політичної партії під час виборів або референдуму. Враховуючи особливу важливість передбачуваності закону, яким обмежується свобода вираження поглядів політичної партії в контексті виборів або референдуму, Суд вважає, що значна невизначеність потенційних наслідків оспорюваних правових положень, які були застосовані національними органами влади, перевищила те, що є допустимим за пунктом 2 статті 10 Конвенції. Суд також дійшов висновку, що закон, який було застосовано задля обмеження свободи вираження поглядів, не був сформульований з належною точністю для того, щоб виключити самовільність та дозволити партії-заявникові відповідним чином регулювати свою поведінку. Отже, в цій справі мало місце порушення пункту 2 статті 10 Конвенції, у зв'язку з чим ЄСПЛ зазначив, що немає необхідності розглядати інші аргументи партії-заявника.

Порушення пункту 2 статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

[7.4. CASE OF RELIGIOUS COMMUNITY OF JEHOVAH'S WITNESSES v. AZERBAIJAN](#) (Application no. 52884/09)

Аспект: членам релігійної організації було заборонено ввезення релігійної літератури на територію держави у зв'язку з тим, що відповідна література нібито містила заголовки із закликами до нетерпимості та ворожості до інших релігій

Дата прийняття: 20/02/2020

Дата набуття статусу остаточного: 20/05/2020 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Справа стосувалася заборони ввезення (імпорту) в країну деякої релігійної літератури представниками громади-заявника.

Громада-заявник – Релігійна громада Свідків Єгови – була зареєстрована Міністерством юстиції Азербайджану 22 грудня 1999 року.

В червні 2008 року Державний комітет по роботі з релігійними об'єднаннями (the State Committee for Work with Religious Associations) (Комітет) заборонив ввезення деякої релігійної літератури громадою-заявником, стверджуючи, що заголовки літератури, про які йшла мова, містили уривки, що мали ворожий характер до інших релігій та переконань.

Громада-заявник, посилаючись на положення Конституції та Конвенції в частині свободи віросповідання та вираження поглядів, звернулась до суду з оскарженням рішення Комітету, вимагаючи визнання його незаконним із наступним скасуванням.

Проте суд першої інстанції підтримав заборону, накладену Комітетом, обґрунтовуючи свої доводи висновком експерта, який дослідив три заголовки: «Поклоніння Лише Істинному Богові» («Worship the Only True God»), «Чому насправді вчить Біблія?» («What Does the Bible Really Teach?»), «Яка мета життя?» («What Is the Purpose of Life?»). Суд дійшов висновку, що зміст книг підривав взаєморозуміння, толерантність та взаємну повагу між спільнотами різних віросповідань.

Наступні скарги громади-заявника були відхилені, у тому числі рішенням Верховного суду від червня 2009 року.

Громада-заявник скаржилась на відмову у дозволі на ввезення релігійної літератури, зокрема в контексті дотримання статті 10 Конвенції.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

7.5. [CASE OF NAVALNY Y v. RUSSIA \(No. 2\)](#) (Application no. 43734/14)

Аспект: до заявника було застосовано запобіжні заходи у вигляді заборони виступати на радіо/телебаченні, які не стосувалися суті кримінального провадження, порушеного проти нього

Дата прийняття: 09/04/2019

Набуло статусу остаточного: 09/09/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

Заявник – Олексій Анатолійович Навальний – громадянин Росії, який народився 1976 року та проживає у м. Москві. Заявник є політичним активістом, лідером опозиційної партії, антикорупційної кампанії та популярним блогером. В лютому

2014 року стосовно заявника було обрано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту, який неодноразово продовжувався, у зв'язку із кримінальним провадженням проти нього та його брата з приводу фактів шахрайства та відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, щодо двох компаній: ТОВ «Багатопрофільна процесингова компанія» та ТОВ «Ів-Роше Схід». У процесі досудового розслідування заявникові було винесено попередження у зв'язку із його поїздкою до Московської області без відповідного дозволу; також його було двічі арештовано після завершення судових засідань, у яких заявник був присутнім при постановленні вироків особам, які були учасниками політичного мітингу в травні 2012 року. На обґрунтування повторного продовження запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту суди наводили підстави наявності ризику переховування заявника від органів досудового розслідування, ймовірної погрози свідкам або ж продовження злочинної діяльності. Наказ про обрання домашнього арешту включав у себе: заборону спілкування з будь-ким, окрім близьких членів родини та адвокатів; заборону на відправлення та отримання кореспонденції; заборону використання будь-яких засобів зв'язку чи Інтернету; заборону надавати коментарі з приводу кримінальної справи проти нього. На заявника було одягнуто електронний браслет та заборонено ходити на роботу, гуляти чи залишати своє помешкання окрім як з метою відвідувань лікаря. У серпні 2014 року суд першої інстанції звузив заборону спілкування з іншими особами, дозволивши спілкуватися з усіма, окрім свідків у кримінальній справі.

У жовтні цього ж року суд першої інстанції скасував заборону публічних коментарів, зазначивши, що таке обмеження не відповідає положенням Кримінального процесуального кодексу. Однак постановив, що на разі заборонена комунікація, що включає радіо та телебачення. В грудні 2014 року заявника разом з його братом було визнано винними за пред'явленим обвинуваченням у привласненні коштів ТОВ «Ів-Роше Схід» і ТОВ «Багатопрофільна процесингова компанія» та призначено умовне покарання у виді трьох років і шести місяців позбавлення волі та сплати штрафу. Надалі додаткове покарання у виді штрафу було скасовано судом апеляційної інстанції. В січні 2015 року заявник публічно заявив про те, що він відмовляється виконувати вимоги щодо перебування під домашнім арештом та самостійно зняв електронний браслет, після чого поїхав до офісу. Заявник стверджував, що він не отримав копії рішення про продовження його домашнього арешту. Заявника не було затримано чи оштрафовано у зв'язку із цим.

ЄСПЛ встановив у цій справі, що формальною причиною домашнього арешту заявника був ризик його зникнення / втечі. Вітчизняні суди та уряд також посилалися на ймовірність впливу на свідків та перешкоджання здійсненню правосуддя, що могло відповідати тій самій меті. Однак, як Суд уже встановив, ці ризики були повністю необґрунтованими, і, здається, вони не відігравали жодної ролі у рішенні про запобіжний захід. Крім того, між обмеженнями щодо свободи вираження поглядів заявника та вказаними ризиками не було зв'язку. Щодо ризику зникнення / втечі, який нібито демонструють поїздки до Московської

області під час дії наказу на проживання, важко зрозуміти, як навіть справжня думка про те, що заявник збирався втекти, могла стосуватися заборони використання ним радіо і телебачення як засобів зв'язку. Заявник обмежився своєю квартирою; він був під суворим наглядом і носив електронний пристрій стеження; йому не дозволяли залишати свою квартиру, навіть гуляти. За таких обставин навряд чи можливість оприлюднити заяву через радіо чи телебачення сприяла б зникненню / втечі. Щодо можливості заявника використовувати публічну заяву для впливу на свідків чи іншим чином перешкоджати розслідуванню, про це йшлося дуже абстрактно, а до використання радіо та телебачення воно так само мало стосувалося.

Наведені у пункті 7 статті 107 Кримінально-процесуального кодексу обмеження за певних обставин можуть бути виправдані інтересами проведення належного кримінального розслідування і, таким чином, застосовані з метою запобігання безладу чи злочину у значенні пункту 2 статті 10 Конвенції. У цій справі, однак, вони застосовувалися без явного зв'язку з вимогами кримінального розслідування. Заборона доступу заявника до засобів комунікації під час домашнього арешту не слугувала меті забезпечити його появу перед слідчим або на судовому засіданні, і, як і рішення про його домашній арешт, не мала жодного зв'язку з цілями кримінального судочинства.

Суд дійшов висновку, що свобода вираження поглядів заявника підпадала під обмеження, які не відповідали законодавству в період до 10 жовтня 2014 року і після цього не переслідували жодної з законних цілей, наведених у пункті статті 10 цього Закону. Відповідно, було порушення статті 10 Конвенції.

Порушення статті 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканість).

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

Порушення статті 18 (межі застосування обмеження прав) у поєднанні зі статтею 5 Конвенції.

7.6. CASE OF KABLIS v. RUSSIA (Applications nos. 48310/16 and 59663/17)

Аспект: заявнику було заборонено проведення публічної демонстрації, а також було заблоковано його інтернет-дописи, що стосувалися важливих суспільних питань

Дата прийняття: 30/04/2019

Дата набуття статусу остаточного: 09/09/2019 (Палата) відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції

19 вересня 2015 року Федеральна служба безпеки та Слідчий комітет Російської Федерації повідомили про кримінальні провадження стосовно губернатора Республіки Комі, одного з його заступників, декількох високопосадовців Уряду Республіки Комі, спікера парламенту Республіки Комі та представника Республіки

у Верхній Палаті парламенту Росії. Всі зазначені особи були заарештовані в той же день. 21 вересня 2015 року заявник – пан Кабліс разом із С. поінформував Сиктивкарську місцеву адміністрацію про наміри провести демонстрацію у формі пікету з 17 до 18 години 25 вересня 2015 року з метою обговорення арешту посадових осіб Республіки Комі. Передбачалося, що близько 50 осіб візьме участь у демонстрації. 21 вересня цього ж року заявник опублікував свого листа до місцевої адміністрації у своєму інтернет-блозі, зазначив мету пікету та закликав усіх охочих приєднатися до обговорення арешту високопосадовців. Місцева влада того ж дня відмовила у погодженні пікету заявника, мотивуючи відмову тим, що в обраному заявником місці, а саме на Стефанівській площі, заборонено проведення таких заходів, та запропонувала обрати інше місце його проведення. 22 вересня 2015 року заявник розмістив нову публікацію у своєму інтернет-блозі, інформуючи читачів про відмову органів місцевої влади у погодженні проведення пікету, додавши також копію рішення адміністрації, та зазначив, що «народні збори» відбудуться без зміни дати і часу їх проведення. Заявник також опублікував у соціальній мережі «ВКонтакте» залик до участі в публічній демонстрації 25 вересня 2015 року. Надалі, 24 вересня цього ж року інтернет-профіль заявника в цій соціальній мережі був заблокований її адміністратором за дорученням Федеральної служби нагляду в сфері зв'язку, інформаційних технологій та мас-медіа та заступника Генерального прокурора; останній вбачав у публікації заявника заклики до участі у незаконному публічному заході 25 вересня 2015 року – пікеті, проведення якого не було схвалене місцевою адміністрацією. 25 вересня 2015 року заявник опублікував третій запис у своєму інтернет-блозі. Він запитав, що станеться, якщо багато людей прийдуть на «народні збори» того ж дня пізніше. Він зауважив, що не вірить, що це змусить Кремль змінити свою політику, призначити відповідальну особу губернатором Республіки Комі тощо. Проте, стверджував він, високий рівень участі населення свідчатиме, що багато людей не бояться висловити свою думку. Того ж дня адміністратор сайту, на якому був розміщений інтернет-блог заявника, повідомив останньому, що доступ до трьох його записів обмежений з підстав, аналогічних до названих раніше. Суди відхилили скарги заявника на рішення про проведення пікету та про його активність в інтернеті. Близько 19 години 25 вересня 2015 року приблизно 50 осіб взяли участь у «народних зборах».

Порушення статті 11 Конвенції (право на свободу зібрань та об'єднань).

Порушення статті 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту) у поєднанні зі статтею 11 Конвенції.

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів).

7.7. CASE OF BEȘLEAGĂ v. THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND RUSSIA (Application no. 48108/07)

Аспект: заявник був затриманий органами влади «Придністровської Молдавської Республіки» і перебував під арештом за передвиборчу агітацію на посаду мера села в Молдові нібито на порушення законодавства «ПМР»

Дата прийняття: 02/07/2019

Дата набуття статусу остаточного: 02/07/2019 (Комітет)

У червні 2007 року в Молдові, у тому числі і в с. Коржова, відбулися місцеві вибори. Заявник, який працював водієм швидкої допомоги, висунув свою кандидатуру на посаду голови с. Коржова. 1 червня 2007 року о 23 годині працівники патрульної міліції зупинили автомобіль швидкої допомоги, яким керував заявник, його документи (молдавський національний паспорт і водійське посвідчення) були вилучені без жодних пояснень. 2 червня 2007 року заявник прибув до відділення міліції «Придністровської Молдавської Республіки» з вимогою повернути йому документи. Заявника заарештували й помістили до слідчого ізолятора. Декілька годин потому до нього прийшла невідома особа, яка не назвалася. Вона допитувала заявника про його роботу та передвиборчу агітацію. Пізніше заявник зрозумів, що то був суддя. Після «розмови» із заявником цей суддя прийняв рішення про визнання його винним у незаконній передвиборчій агітації та призначив покарання у виді п'ятнадцяти днів адміністративного арешту. Заявник також стверджував, що йому не дозволили побачитись із рідними або знайти адвоката; також заявникові не було надано копії рішення суду про адміністративний арешт від 2 червня 2007 року, що унеможливило подачу апеляції. Під час ув'язнення заявник був поміщений у сиру та холодну камеру; їжу давали один раз на день. Родичам не було відомо про місце перебування заявника; вони дізнались про його місцезнаходження лише тоді, коли звернулися до органів місцевої влади за допомогою. 17 червня 2007 року заявника було звільнено у зв'язку з відбуттям призначеного покарання; він вимагав надати йому копію рішення суду від 2 червня 2007 року, проте строк для апеляційного оскарження рішення суду вже минув. Зрештою, 6 червня 2007 року заявник подав скаргу до прокуратури Молдови на своє незаконне затримання, проте 4 серпня 2010 року розслідування щодо викладених у скарзі заявника фактів було припинено через перебування винних у незаконному затриманні осіб на території «Придністровської Молдавської Республіки».

Заявник заявив, що його затримали виключно через те, що він висловив свої політичні погляди перед місцевими виборами в Молдові. Під час цього процесу було вилучено його виборчі матеріали як кандидата на посаду мера свого села. Він стверджував, що він не порушив жодного закону Молдови, тоді як закони, прийняті владою «Придністровської Молдавської Республіки», не діють в Республіці Молдова.

Суд вважає, що, висувачи свою кандидатуру на посаду мера свого села та демонструючи виборчий матеріал у громадських місцях, заявник, безперечно, користувався своєю свободою вираження поглядів, захищеною статтею 10 Конвенції. Він також вважає, що його арешт через висловлення політичних поглядів та вилучення його виборчих матеріалів явно перешкодив здійсненню такої свободи.

Суд повторює, що вираз «передбачений законом» у частині другій статті 10 не тільки вимагає, щоб оскаржуваний захід мав правову основу у внутрішньому законодавстві, але також посилається на якість відповідного закону, який має бути доступним для відповідної особи та передбачуваним щодо його наслідків.

Однією з вимог, що впливає з виразу «передбачений законом», є передбачуваність. Таким чином, норму не можна розглядати як «закон» у значенні пункту 2 статті 10, якщо вона не сформульована з достатньою точністю, щоб громадянин міг регулювати свою поведінку; він повинен могти передбачити (за необхідності – за допомогою відповідної поради), наскільки це обґрунтовано за обставин, наслідки, які може спричинити така дія. Ці наслідки не повинні бути передбачені з абсолютною впевненістю. Хоча визначеність бажана, вона може спричинити надмірну жорсткість, і закон має бути спроможний йти в ногу з мінливими обставинами. Відповідно, багато законів неминуче поєднуються в термінах, які в тій чи іншій мірі є невиразними, тлумачення та застосування яких є питаннями практики.

У цій справі Суд зазначає, що заявник перебував на території Республіки Молдова та в селі, що знаходиться під молдавським контролем. Жодна партія не заперечувала, що молдавський закон не забороняв виборчу пропаганду до дня виборів. Тому переконання заявника, засноване на законах «Придністровської Молдавської Республіки», було для нього не тільки непередбачуваним, але й не мало будь-якої підстави в молдавському законодавстві. Таким чином, ЄСПЛ дійшов висновку, що втручання у свободу вираження поглядів заявника не було «передбачено законом» у значенні статті 10 Конвенції. Відповідно, в цій справі було порушено це положення.

Відсутність порушення статті 3 Конвенції (заборона катування) Молдовою. Порушення статті 3 Конвенції Російською Федерацією.

Відсутність порушення пункту 1 статті 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність) та пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) Молдовою. Порушення пункту 1 статті 5 Конвенції та пункту 1 статті 6 Конвенції Російською Федерацією.

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів) Молдовою. Порушення статті 10 Конвенції Російською Федерацією.

Відсутність порушення статті 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту) Молдовою. Порушення статті 13 Конвенції Російською Федерацією.

Огляд практики Європейського суду з прав людини у справах, які стосуються втручання у право на свободу вираження поглядів, закріплене у статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Відпов. за вип.: Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. – Київ, 2020. – 67 стор.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема й їх переклад, здійснюється працівниками департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>,

<https://hudoc.echr.coe.int>.

2. Огляд рішень здійснюється з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер та не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua